

Δελτίο για την Τουρκική Οικονομία

Τσαπακίδης Χρήστος - *Η Τουρκική πολιτική των αγωγών* (Σελ. 21)

Baskan Filiz - *Turkey's Political Scene since 2002 Elections with AKP Government* (Σελ. 24)

Μπουρικός Δημήτρης - *Οι περιφερειακές ανισότητες στην Τουρκία: Απειλή ή ευκαιρία* (Σελ. 26)

Καραντζιά Βασιλική - *Η θέση της γυναίκας στην Τουρκία* (Σελ. 30)

**ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ
2007**

τεύχος 06

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

Τεύχος 06 – Οκτώβριος 2007

Περιεχόμενα:

1. Η Τουρκική Οικονομία εν συντομία.....	3
2. Η Διεθνής Συγκυρία.....	4
3. Η Τουρκική Οικονομία.....	6
3.1 Παραγωγή.....	6
3.2 Εμπόριο.....	9
3.3 Απασχόληση.....	14
3.4 Δημόσια Οικονομικά.....	15
3.5 Νομισματική Πολιτική.....	16
3.6 Αγορά Χρήματος.....	17
3.7 Τραπεζικός Τομέας.....	18
4. Η Τουρκική Πολιτική των Αγωγών (Τσαπακίδης Χρήστος).....	21
5. Turkey's Political Scene since 2002 Elections with AKP Government (Filiz Baskan).....	24
6. Οι περιφερειακές ανισότητες στην Τουρκία: Απειλή ή Ευκαιρία; (Δημήτρης Μπουρικός).....	26
7. Η θέση της γυναίκας στην Τουρκία (Βασιλική Καραντζιά)	31
8. Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών.....	33

Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής:

<http://eeep.pspa.uoa.gr>

Επιστημονικός Υπεύθυνος Δελτίου: Καθηγητής Πάνος Καζάκος

Συντακτική ομάδα: Τριαντόπουλος Χρήστος (Υπεύθυνος σύνταξης)

Διαμαντικός Κωνσταντίνος

Ρητινιώτης Κωνσταντίνος

Τσαπακίδης Χρήστος

Επιμέλεια κειμένων: Μιχαλάκη Σοφία

- chtriant@pspa.uoa.gr

- kdiamantikos@gmail.gr

- critiniot@pspa.uoa.gr

- chr_tsap@otenet.gr

- sofmichal@yahoo.gr

1. Η Τουρκική Οικονομία εν συντομία

Ο ρυθμός μεγέθυνσης της τουρκικής οικονομίας διατήρησε κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007 την αναπτυξιακή δυναμική του δευτέρου εξαμήνου του 2006 καταγράφοντας αύξηση του ΑΕΠ κατά 6,9%. Η αυξητική πορεία, όμως, δεν συνεχίστηκε κατά το δεύτερο τρίμηνο του παρόντος έτους, περιορίζοντας το ρυθμό ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας στο 3,9%. Η εξέλιξη αυτή διαμόρφωσε το ρυθμό ανάπτυξης για το πρώτο μισό του 2007 στο 5,2%, δημιουργώντας ανησυχίες αναφορικά με την επίτευξη του στόχου του 5% για το 2007. Ωστόσο, η αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας στην Τουρκία αναμένεται να επιδράσει θετικά στην οικονομία της χώρας, όπως ήδη αρχίζει να διαφαίνεται από την ανοδική τάση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής από το 1,8% του Ιουνίου στο 6,1% του Αυγούστου. Θετική είναι η συμβολή της μείωσης του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας, μετά τα ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, στην ανάκαμψη της εσωτερικής ιδιωτικής ζήτησης και στην ανταγωνιστικότητα των τουρκικών εξαγωγών λόγω της πτώσης της τουρκικής λίρας. Παρ' όλα αυτά, η θετική αυτή συμβολή δύναται να μετριαστεί ή να απορροφηθεί από τις αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στην εξωτερική και εσωτερική ζήτηση, οι οποίες είναι ιδιαίτερα επώδυνες για τις αναδυόμενες αγορές. Ο στόχος του 5% για την ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας κατά το 2007 θεωρείται εφικτός, όμως, η επίτευξη αυτού θα επηρεαστεί σημαντικά από μία ενδεχόμενη επίθεση των τουρκικών δυνάμεων στο Βόρειο Ιράκ και τις αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις που θα επιφέρει στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Η εικόνα του εμπορικού ισοζυγίου είναι βελτιωμένη τον Αύγουστο σε σχέση με τους προηγούμενους τρεις μήνες, καθώς το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε μόλις κατά 16,4%, ως αποτέλεσμα της διατήρησης του υψηλού ρυθμού αύξησης των εξαγωγών (27,7%) με παράλληλο περιορισμό του ρυθμού αύξησης των εισαγωγών (22,2%) σε ετήσια βάση και σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες. Η εν λόγω εξέλιξη αποδίδεται, πέραν της επαναφοράς της σταθερότητας στο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον της χώρας, στην αύξηση της εξωτερικής ζήτησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, (ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας) λόγω της ενίσχυσης του ευρωπαϊκού νομίσματος έναντι της τουρκικής λίρας. Τον Αύγουστο του 2007 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε σημαντικά σε σχέση με τους προηγούμενους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ μειώθηκε σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους κατά 10,4%, φτάνοντας τα 1,4 δις \$. Η θετική αυτή επίδοση οφείλεται στη διεύρυνση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών σε ετήσια βάση κατά 19,8%, η οποία κατάφερε να απορροφήσει την αύξηση κατά 9,5% του εμπορικού ελλείμματος σε σύγκριση πάντα με τον Αύγουστο του προηγούμενου έτους. Η αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών αποδίδεται στις τουριστικές υπηρεσίες, τα έσοδα των οποίων αυξήθηκαν σημαντικά μετά τις εκλογές της 22ας Ιουλίου.

Τα αποτελέσματα των δημοσιονομικών λογαριασμών επιβεβαίωσαν τους φόβους που είχαν εκφραστεί τους προηγούμενους μήνες για δημοσιονομική επέκταση εκ μέρους της κυβέρνησης κατά την έντονη προεκλογική περίοδο, καθώς το δημοσιονομικό έλλειμμα του Ιουλίου ανήλθε στα 6 δις τουρκικές λίρες, καταγράφοντας ετήσια αύξηση 208,5%. Η αναζωογόνηση της τουρκικής οικονομίας κατά το δεύτερο μισό του 2007 σε συνδυασμό με την επιστροφή της κυβέρνησης μετά το πέρας των εκλογών στη λογική της πειθαρχημένης δημοσιονομικής πολιτικής αναμένεται να συμβάλλει θετικά στην επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου του 5,2% του ΑΕΠ που έχει τεθεί στο πλαίσιο της παρακολούθησης από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Η χρηματοπιστωτική κρίση στις ΗΠΑ σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια των προηγούμενων μηνών επηρέασε σημαντικά την τουρκική αγορά χρήματος και κεφαλαίων. Η κρίση που ξεκίνησε από την αμερικάνικη αγορά στεγαστικών δανείων σταδιακά διαδόθηκε στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος των ΗΠΑ και στις διεθνείς αγορές, περιορίζοντας σημαντικά τη ρευστότητα. Η μείωση της ρευστότητας σε συνδυασμό με τη γενικότερη ανησυχία που επικράτησε για τη δυνατότητα ανάκαμψης των αγορών από την κρίση, έπληξε ιδιαίτερος τις αναδυόμενες αγορές, μία εκ των οποίων είναι και η Τουρκία. Ωστόσο, μετά τις παρεμβατικές κινήσεις των νομισματικών αρχών των ΗΠΑ και της Τουρκίας το ομολογιακό επιτόκιο επανήλθε στην πτωτική τροχιά των προηγούμενων μηνών, ξεπερνώντας το φράγμα του 17%. Σε αντίθεση με τους άλλους τομείς της τουρκικής οικονομίας, ο τραπεζικός τομέας διατήρησε αμετάβλητη την αναπτυξιακή του πορεία, προσελκύνοντας σημαντικές εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων.

2. Η Διεθνής Συγκυρία

Μια πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα πραγματοποιήθηκε από την ERA, σε report της οποίας (Europe 2006-2007) η Τουρκία συγκαταλέγεται στην κορυφή της λίστας των χωρών εκείνων όπου οι κάτοικοι διαθέτουν ιδιόκτητη κατοικία. Ένα επιπρόσθετο χρήσιμο στοιχείο που προέκυψε από την εν λόγω έρευνα και που αφορά στην Τουρκία, είναι εκείνο που κατατάσσει τη συγκεκριμένη χώρα ως την 3^η φθηνότερη (μετά την Βουλγαρία και την Τσεχία) για αγορά κατοικίας. Τα στατιστικά στοιχεία, τώρα, δείχνουν πως ένα ποσοστό της τάξεως του 68% των τούρκων πολιτών, διαθέτουν δικό τους σπίτι, ενώ οι εκτιμήσεις για την μέση αξία απόκτησης διαμερίσματος στην Τουρκία κάνουν λόγο για ένα ποσό της τάξεως κοντά στις 66.000 ευρώ.

Η πληροφορία ότι η τουρκοκυπριακή πλευρά βρίσκεται πολύ κοντά σε συμφωνία με το Κιργιζιστάν για την πραγματοποίηση απευθείας πτήσεων ανάμεσα στις δύο πλευρές, προκάλεσε την έντονη ανησυχία στους διπλωματικούς κύκλους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Έτσι, σύμφωνα με την εφημερίδα «Πολίτης», σε σύντομο χρονικό διάστημα αναμένεται η Κύπρια ΥΠΕΞ Ερατώ Κοζάκου – Μαρκούλλη να ταξιδέψει στην συγκεκριμένη χώρα προκειμένου όχι μόνο να αποτρέψει μία τέτοια προοπτική, αλλά και να επιτύχει την σύσφιξη των σχέσεων των δύο χωρών.

Πέρα από το γεγονός ότι η προενταξιακή πορεία της Τουρκίας έχει περιέλθει σε πλήρη στασιμότητα εδώ και αρκετούς μήνες, η στάση της Γαλλίας έρχεται να δυσχεράνει τις όποιες ελπίδες της τουρκικής πλευράς για εξομάλυνση της ευρωπαϊκής της πορείας. Και αυτό διότι οι γάλλοι φέρονται αποφασισμένοι να επιβάλλουν το αίτημά τους για σύσταση μίας «Επιτροπής Σοφών», η οποία θα εξετάσει όλες τις συνιστώσες που θα συνδέουν μια ενδεχόμενη τουρκική ένταξη με το μέλλον της ΕΕ. Να υπενθυμίσουμε πως οι προενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας με την ΕΕ ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2005, αλλά μέχρι στιγμής μόνο σε 4 από τα συνολικά 35 Κεφάλαια (με τα οποία η υποψήφια χώρα πρέπει να εναρμονιστεί) έχει υπάρξει πρόοδος ανάμεσα στις δύο πλευρές. Η Γαλλία, ως γνωστόν, έχει μπλοκάρει το άνοιγμα 5 Κεφαλαίων που διαθέτουν έντονο πολιτικό και συμβολικό βάρος. Αυτά δεν είναι άλλα από τα εξής: α) αγροτική πολιτική, β) οικονομικά, γ) θεσμικά ζητήματα, δ) πολιτισμός και εκπαίδευση και ε) περιφερειακή χρηματοδότηση.

Ο Τούρκος διπλωμάτης Χαϊντάρ Μπερκ επισκέφθηκε την Ελλάδα για να προωθήσει την υποψηφιότητα της Σμύρνης για τη Διεθνή Έκθεση του 2015 και συναντήθηκε με την κα Ντόρα Μπακογιάννη στις 10 Οκτωβρίου και με τον κο Αλογοσκούφη μία ημέρα μετά.

Η τουρκική κυβέρνηση προτίθεται να επιδοτήσει εταιρίες κινητής τηλεφωνίας που σκοπεύουν να επενδύσουν στην τεχνολογία 3G, σύμφωνα με τον υπουργό Μεταφορών και Επικοινωνιών Μπιναλί Γιλντιρίμ. Ο υπουργός δεν έδωσε περαιτέρω διευκρινίσεις για το ύψος και τις προϋποθέσεις της χρηματοδότησης. Ο πλειστηριασμός για την πώληση τεσσάρων αδειών 3G ο οποίος είχε προγραμματιστεί για τον Σεπτέμβριο, αναβλήθηκε τελικά, καθώς συμμετείχε μόνο η Turkcell. Οι άλλες δύο ανταγωνίστριες εταιρίες (Vodafone και Avea) μπουκοτάρισαν τον πλειστηριασμό υποστηρίζοντας ότι πρώτα πρέπει να διευθετηθεί το ζήτημα της φορητότητας αριθμού. Ο κος Γιλντιρίμ δήλωσε πως ο πλειστηριασμός δε θα αργήσει να επαναληφθεί.

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Γέφυρα Εμπορίου Τουρκίας-Αφρικής», στελέχη της Τουρκικής Συνομοσπονδίας Επιχειρηματιών και Βιομηχάνων συναντήθηκαν με Αιθίοπες υπουργούς. Ο υπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου Γκιρμα Μπουρι υπογράμμισε τις ομοιότητες μεταξύ Αιθίοπων και Τούρκων επιχειρηματιών και ανέδειξε τα πλεονεκτήματα της χώρας του ως τόπου υποδοχής επενδύσεων (φοροαπαλλαγές, κρατική υποστήριξη, χαμηλό κόστος παραγωγής). Οι Αιθίοπες επιχειρηματίες κάλεσαν με τη σειρά τους τους Τούρκους ομολόγους τους να επενδύσουν στους τομείς της κλωστοϋφαντουργίας, της υγείας, της γεωργίας και των τροφίμων.

Οι τούρκοι ιδιοκτήτες κατοικίας υπερβαίνουν τον Κοινοτικό μέσο όρο.

Απευθείας πτήσεις με τα κατεχόμενα σχεδιάζει το Κιργιζιστάν.

Η Γαλλία αντιστέκεται σθεναρά στο άνοιγμα περαιτέρω Κεφαλαίων για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ

Συναντήσεις Τούρκου διπλωμάτη με Έλληνες υπουργούς

Η Τουρκία ενισχύει την κινητή τηλεφωνία τρίτης γενιάς.

Η Αιθιοπία προσκαλεί τους Τούρκους επιχειρηματίες.

Αυξάνεται ο χρόνος μετακίνησης στην Κωνσταντινούπολη

Σύμφωνα με τον Μουράτ Εργκιούν, επίκουρο καθηγητή στο Πολυτεχνείο Κωνσταντινούπολης, ο μέσος χρόνος μετακίνησης μέσα στην Πόλη έχει αυξηθεί κατά 10 λεπτά τα τελευταία 10 χρόνια, επιφέροντας επιπλέον επιβάρυνση της τάξεως των 6 εκατομμυρίων τουρκικών λιρών ημερησίως στην οικονομία. Τα χρήματα αυτά θα μπορούσαν να διατεθούν για την κατασκευή ενός χιλιομέτρου σιδηρόδρομου ή ασφαλτοστρωμένου δρόμου.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο σε άνοδο.

Μέσα σε 7 χρόνια η αξία του ηλεκτρονικού εμπορίου στην Τουρκία έφτασε από τα 15 στα 200 εκατομμύρια δολάρια, με στόχο να ξεπεράσει το 1 δις το 2008, ενώ φέτος οι χρήστες του διαδικτύου ανήλθαν στα 16 εκατομμύρια, σημειώνοντας αύξηση 700% σε σύγκριση με το 2000. Ανάλογη ανάπτυξη γνώρισε ο αριθμός των τουρκικών ιστοσελίδων και το φάσμα των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω internet. Η δυναμική αυτή προσελκύει ξένους επιχειρηματίες να επενδύσουν στον συγκεκριμένο κλάδο.

Επαφές της τουρκικής οικονομικής ηγεσίας με στελέχη του ΔΝΤ.

Η αντιπροσωπεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ξεκίνησε στις 4 Οκτωβρίου συνομιλίες με Τούρκους αξιωματούχους στο πλαίσιο της επιθεώρησης του προγράμματος δανεισμού. Οι συζητήσεις επικεντρώθηκαν στις τελευταίες μακροοικονομικές εξελίξεις και προσδοκίες, στις δημοσιονομικές επιδόσεις του 2007, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τους στόχους της νομισματικής πολιτικής και του δημοσιονομικού προγράμματος του 2008. Η Τουρκία είναι αυτή τη στιγμή ο μεγαλύτερος οφειλέτης του ΔΝΤ και έχει συνάψει με αυτό δανειοδοτική συμφωνία ύψους 10 δις δολαρίων έπειτα από την οικονομική κρίση του 2001. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα ολοκληρωθεί τον Μάιο του 2008 και τότε θα επανεκτιμηθούν οι σχέσεις Άγκυρας-ΔΝΤ, σύμφωνα με τον Τούρκο υπουργό Οικονομικών Μεχμέτ Σιμσέκ.

Οι σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας παραμένουν σε τέλμα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαπιστώνει καθυστερήσεις στο μεταρρυθμιστικό έργο της Τουρκίας και παροτρύνει την τελευταία να εντείνει τις προσπάθειές της για να προωθήσει ζητήματα, όπως η προστασία της ελευθερίας της έκφρασης, ο δημοκρατικός έλεγχος στον στρατό και η αναγνώριση δικαιωμάτων στους Κούρδους. Ειδική βαρύτητα δίνεται στην εφεκτική στάση της Άγκυρας να καταργήσει το άρθρο 301 του τουρκικού ποινικού κώδικα, το οποίο ποινικοποιεί οποιαδήποτε συμπεριφορά προσβάλλει ενδεχομένως την τουρκική ταυτότητα ή τους κρατικούς θεσμούς. Οι διμερείς συζητήσεις περιήλθαν σε τέλμα μετά την απόφαση της ΕΕ να παγώσει τις διαπραγματεύσεις σε 8 κεφάλαια πολιτικής επί συνόλου 35.

Συγκρούσεις τουρκικού στρατού – Κούρδων αυτονομιστών

Οι συγκρούσεις μεταξύ του τουρκικού στρατού και των Κούρδων αυτονομιστών επηρεάζουν δυσμενώς την τιμή του πετρελαίου και προκαλούν έντονη αναστάτωση στη γείτονα χώρα. Οι νεκροί Τούρκοι στρατιώτες ανήλθαν στους 40 τον τελευταίο μήνα. Πρόκειται για τις χειρότερες απώλειες που γνώρισε ο τουρκικός στρατός στα πάτρια εδάφη μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας. Μέσα σε αυτήν τη συγκυρία, η Άγκυρα εξεδήλωσε την πρόθεσή της να καταδιώξει τους Κούρδους ακόμη και εντός των ορίων του Ιράκ. Ήδη από τις 18 Οκτωβρίου η τουρκική Εθνοσυνέλευση υπερψήφισε την πρόταση της κυβέρνησης Ερντογάν για διεξαγωγή επιχειρήσεων στο βόρειο Ιράκ. Μία ενδεχόμενη εισβολή μεγάλης κλίμακας πιθανώς να προκαλέσει την αντίδραση του ισχυρού κουρδικού στοιχείου τόσο στη Συρία, όσο και στο Ιράν, αλλά και να αποσταθεροποιήσει ακόμη περισσότερο το ήδη ασταθές Ιράκ. Εύλογη είναι, λοιπόν, η ανησυχία ΕΕ και ΗΠΑ, οι οποίες συστήνουν αυτοσυγκράτηση στην Τουρκία. Έπειτα μάλιστα από πιέσεις – όπως εικάζεται – της αμερικανικής πλευράς, οι Κούρδοι αποφάσισαν στις 5 Νοεμβρίου την απελευθέρωση 8 Τούρκων στρατιωτών που είχαν αιχμαλωτιστεί έπειτα από ενέδρα στις 21 Οκτωβρίου.

Κριτήρια επιλογής προτάνεων

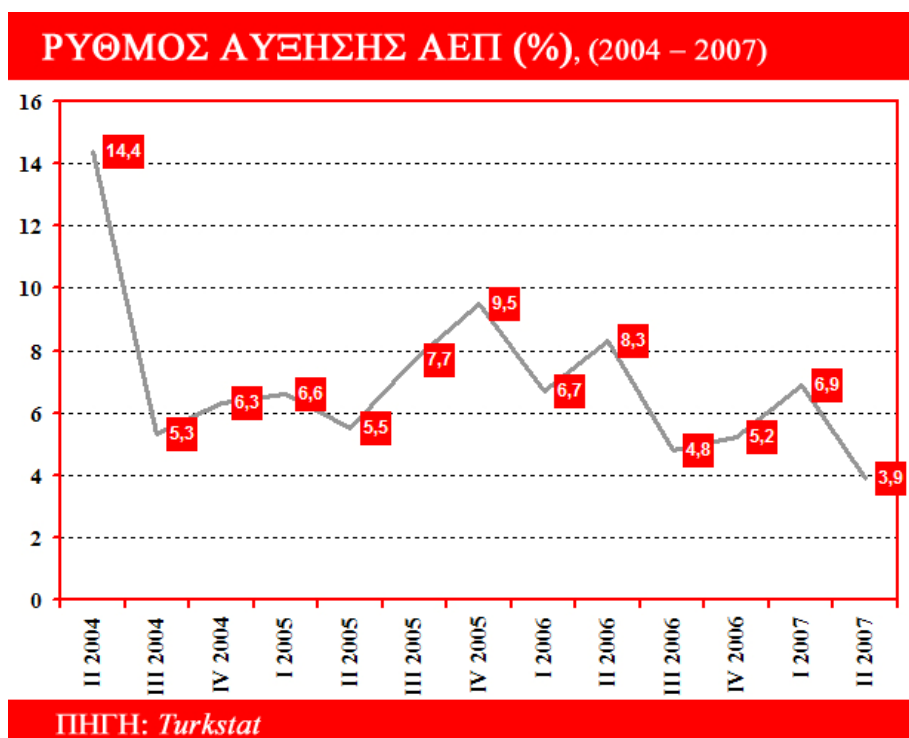
Στην Τουρκία δεν λαμβάνονται υπόψη μόνο οι πρυτανικές εκλογές για τον διορισμό πρυτάνεων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αλλά και οι αξιολογήσεις των υποψηφίων από το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο και σχετικούς θεσμούς. Οι αξιολογήσεις αυτές αποστέλλονται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος έχει την τελική ευθύνη για τους διορισμούς. Φέτος ο Πρόεδρος Γκιουλ ζήτησε, επίσης, τις αναφορές για τους υποψηφίους που συντάξε η MIT. Τα πανεπιστήμια στην Τουρκία ψηφίζουν για την εκλογή πρύτανη και τα ονόματα των τριών πρώτων υποψηφίων αποστέλλονται στον Πρόεδρο που έχει τον τελευταίο λόγο.

3. Η Τουρκική Οικονομία

3.1 Παραγωγή

Ο ρυθμός μεγέθυνσης της τουρκικής οικονομίας διατήρησε κατά το πρώτο τρίμηνο του 2007 την αναπτυξιακή δυναμική του δευτέρου εξαμήνου του 2006 καταγράφοντας αύξηση του ΑΕγΠ κατά 6,9% και του ΑΕΘΠ κατά 6,8%. Η αυξητική πορεία, ωστόσο, δεν συνεχίστηκε κατά το δεύτερο τρίμηνο του παρόντος έτους, περιορίζοντας το ρυθμό ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας στο 3,9%. Η εξέλιξη αυτή διαμόρφωσε το ρυθμό ανάπτυξης για το πρώτο μισό του 2007 στο 5,2%, δημιουργώντας ανησυχίες αναφορικά με την επίτευξη του στόχου του 5% για το 2007, ανησυχία που βασίζεται, κυρίως, στην πολιτική αστάθεια των καλοκαιρινών μηνών και την κρίση της χρηματοπιστωτικής αγοράς των ΗΠΑ.

Το πρώτο τρίμηνο του 2007 το ΑΕγΠ και το ΑΕΘΠ αυξήθηκαν κατά 6,9% και 6,8% αντίστοιχα.

Δημιουργούνται ανησυχίες αναφορικά με την επίτευξη του στόχου του 5% για το 2007.

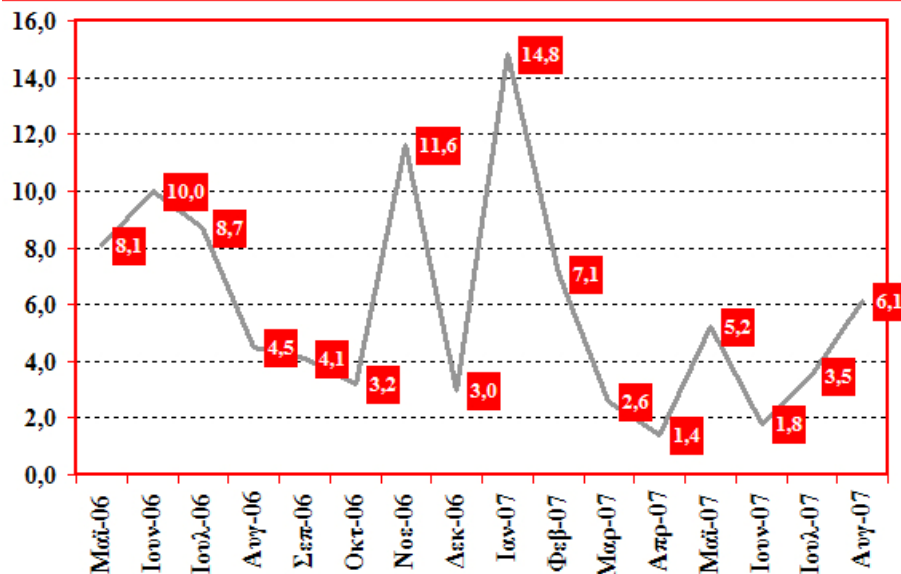
Σημαντική είναι η συνεισφορά των τουριστικών υπηρεσιών.

Το χαμηλό επίπεδο μεγέθυνσης του δευτέρου εξαμήνου του 2007 οφείλεται, κυρίως, στην περαιτέρω συρρίκνωση της εσωτερικής ζήτησης, την έντονη πολιτική αστάθεια που αντιμετώπισε η χώρα και τον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης της αντίστοιχης περιόδου του 2006 (8,3%). Προσεγγίζοντας τον ρυθμό ανάπτυξης από την πλευρά της προσφοράς διαπιστώνουμε πως η σημαντικότερη συνεισφορά στην ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας είναι αυτή των κλάδων των υπηρεσιών (κυρίως των τουριστικών) και της βιομηχανίας, οι οποίοι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2007 σημείωσαν αύξηση 5,2% και 5% αντίστοιχα. Να σημειωθεί, ωστόσο, πως η συρρίκνωση αμφοτέρων των κλάδων ήταν σημαντική κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους σε σχέση με τους πρώτους τρεις μήνες, καθώς ο κλάδος των υπηρεσιών από μεγέθυνση 6% του πρώτου τριμήνου μειώθηκε στο 4% το δεύτερο τρίμηνο και αντίστοιχα ο βιομηχανικός κλάδος από αύξηση 7,5% σε 3,2%. Παράλληλα, σε υψηλά επίπεδα ανάπτυξης διατηρήθηκε ο κλάδος των κατασκευών καταγράφοντας αύξηση 16,5% και 15,7% στο πρώτο και δεύτερο τρίμηνο αντίστοιχα. Αντίθετα, αρνητική ήταν η συμβολή του αγροτικού κλάδου κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2007 σημειώνοντας συρρίκνωση κατά 1,1% και περιορίζοντας τον ρυθμό αύξησης του κλάδου για το πρώτο εξάμηνο του 2007 μόλις στο 0,9%. Συνοψίζοντας τη συμβολή του κάθε κλάδου στο ρυθμό ανάπτυξης (3,9%), η θετική συμβολή των κλάδων των υπηρεσιών, της βιομηχανίας και των κατασκευών ανέρχεται στις 2,3, 1,1 και 0,7 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα, ενώ αρνητική κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες είναι η συμβολή του αγροτικού τομέα.

Αρνητική ήταν η συμβολή του αγροτικού κλάδου κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2007.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (%)

Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής της τουρκικής οικονομίας έφτασε το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 1,4% τον Απρίλιο.

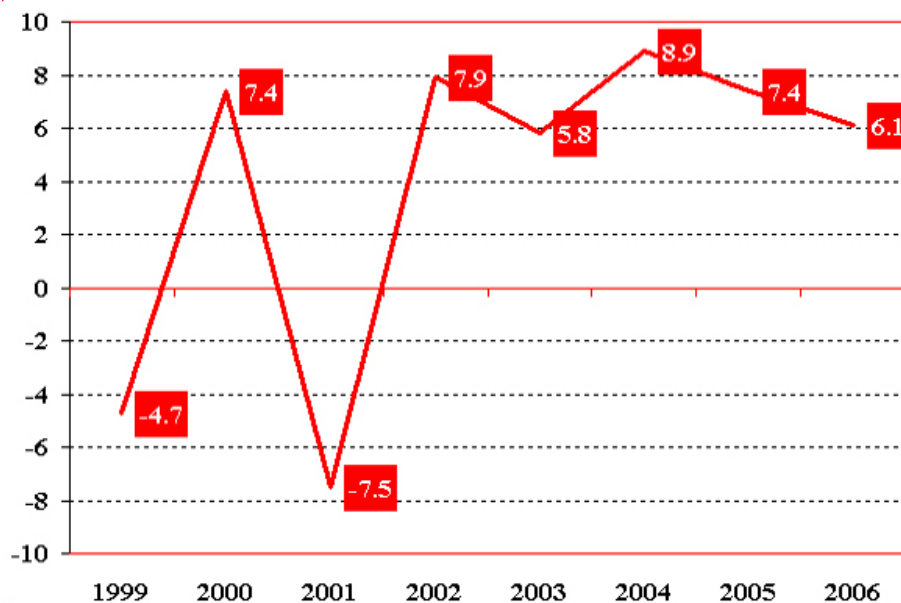

ΠΗΓΗ: Turkstat

Σε χαμηλά επίπεδα διατηρήθηκε κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2007 ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής της τουρκική οικονομίας, φτάνοντας το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 1,4% τον Απρίλιο. Η βιομηχανική παραγωγή βρίσκεται στο επίκεντρο μίας σύγκρουσης αυξητικών και περιοριστικών συντελεστών, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει έντονα φαινόμενα διακύμανσης. Από τη μία πλευρά είναι η αυξημένη εξαγωγική ζήτηση για τουρκικά βιομηχανικά προϊόντα που καταγράφεται τους τελευταίες μήνες, ενώ από την άλλη η συνεχιζόμενη μείωση της εσωτερικής καταναλωτικής και επενδυτικής ζήτησης, η οποία επιδρά αρνητικά στη μεγέθυνση της τουρκικής βιομηχανίας. Στους αρνητικούς συντελεστές θα πρέπει να προστεθούν και η πολιτική αστάθεια που συντάραξε τη χώρα και η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι, κυρίως, του αμερικάνικου δολαρίου.

Η συνεχιζόμενη μείωση της εσωτερικής καταναλωτικής και επενδυτικής ζήτησης επιδρά αρνητικά στη μεγέθυνση της τουρκικής βιομηχανίας.

ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΑΕΠ (%), (1999 – 2006)

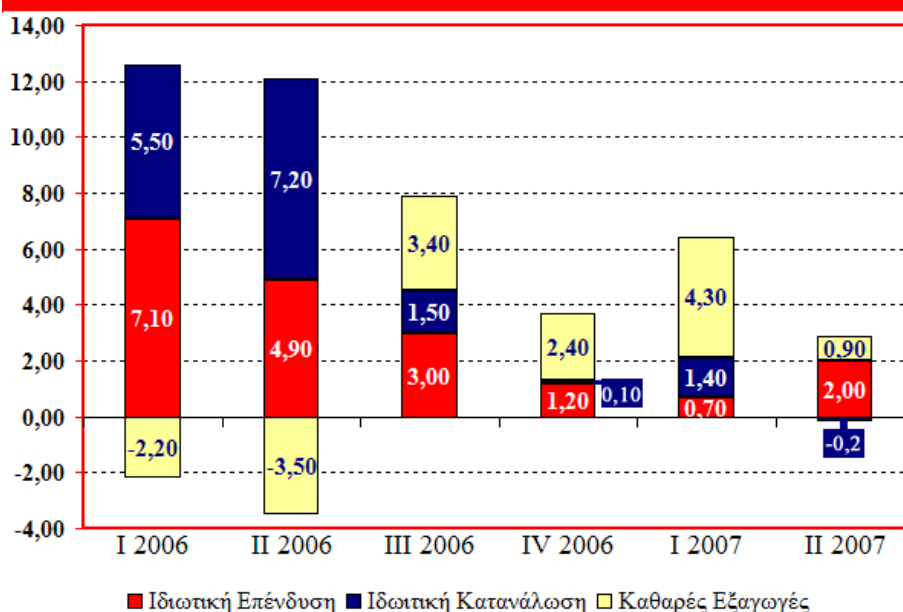
ΠΗΓΗ: IMF (2006), Turkstat (2007)

Ωστόσο, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, μετά τον Ιούνιο που σημείωσε πτώση στο 1,8%, παρουσιάζει μία σταθερή ανοδική πορεία, φτάνοντας το 6,1% τον Αύγουστο, επίπεδο που είναι το υψηλότερο από το Φεβρουάριο του 2007 και συμπίπτει με την περίοδο εξομάλυνσης της πολιτικής κρίσης στη χώρα. Συγκεκριμένα σε ετήσια βάση, η κατασκευαστική βιομηχανία σημείωσε αύξηση 5,2%, η βιομηχανία εκμετάλλευσης ορυκτών πόρων κατέγραψε ανάπτυξη 14,8% και η ενεργειακή βιομηχανία παρουσίασε άνοδο 8,6%, διαμορφώνοντας το μέσο ρυθμό ανάπτυξης της τουρκικής βιομηχανικής παραγωγής στο 5,3% για τους πρώτους οκτώ μήνες του 2007.

Όσον αφορά στην πλευρά της ζήτησης αναφορικά με τη συνεισφορά της στη μεγέθυνση της τουρκικής οικονομίας κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2007, σημαντική ήταν σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες η συμβολή του δημόσιου τομέα. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που ακολούθησε η τουρκική κυβέρνηση κατά την προεκλογική περίοδο είχε ως αποτέλεσμα οι δημόσιες δαπάνες για κατανάλωση και επενδύσεις να αυξάνονται σε ετήσια βάση κατά 7,4% και 33,9% αντίστοιχα, συμβάλλοντας στο ποσοστό του ρυθμού ανάπτυξης με περισσότερες από 2 ποσοστιαίες μονάδες.

Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής έφτασε το 6,1% τον Αύγουστο, επίπεδο που είναι το υψηλότερο από το Φεβρουάριο του 2007.

ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΟ ΡΥΘΜΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που ακολούθησε η τουρκική κυβέρνηση κατά την προεκλογική περίοδο είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των δημοσίων δαπανών για κατανάλωση και επενδύσεις.

ΠΗΓΗ: Turkstat και CBRT, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: Yapi Kredi

Αντίθετα, περιορισμένη σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες είναι συνεισφορά της ιδιωτικής ζήτησης ως αποτέλεσμα της σφιχτής νομισματικής πολιτικής που ακολουθεί η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας για διατήρηση των πληθωριστικών τάσεων μετά τη μίνι κρίση του Μαΐου-Ιουνίου του 2006. Η εν λόγω σχέση είναι ιδιαίτερα εμφανής στην περίπτωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, η συνεισφορά της οποίας στο ρυθμό ανάπτυξης από τις 7.2 ποσοστιαίες μονάδες θετικής συμβολής του δεύτερου τριμήνου του 2006 έχει φτάσει τις 0.2 ποσοστιαίες μονάδες αρνητικής συμβολής του δεύτερου τριμήνου του 2007. Θετική είναι και η συνεισφορά των καθαρών εξαγωγών, οι οποίες από το δεύτερο μισό του 2006 συμβάλλουν σημαντικά στο ρυθμό ανάπτυξης της τουρκικής οικονομίας. Ωστόσο, στο δεύτερο εξάμηνο του 2007 η συνεισφορά των καθαρών εξαγωγών είναι περιορισμένη σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες, κυρίως, λόγω της αύξησης των εισαγωγών κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Θετική είναι η συνεισφορά των καθαρών εξαγωγών στην ανάπτυξη της οικονομίας τους τελευταίες 12 μήνες.

Η αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας στη Τουρκία αναμένεται να επιδράσει θετικά στην οικονομία της χώρας, όπως ήδη αρχίζει να διαφαίνεται από την ανοδική τάση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής από το 1,8% του Ιουνίου στο 6,1% του Αυγούστου. Θετική θα είναι η συμβολή της μείωσης του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας στην ανάκαμψη της εσωτερικής ιδιωτικής ζήτησης και στην ανταγωνιστικότητα των τουρκικών εξαγωγών λόγω της πτώσης της τουρκικής λίρας.

Η οικονομία θα επηρεαστεί σημαντικά από μία επίθεση των τουρκικών δυνάμεων στο Βόρειο Ιράκ.

Ωστόσο, η θετική αυτή συμβολή δύναται να μετριαστεί ή να απορροφηθεί από τις αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στην εξωτερική και εσωτερική ζήτηση, οι οποίες είναι ιδιαίτερα επώδυνες για τις αναδυόμενες αγορές. Ο στόχος του 5% για την ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας κατά το 2007 θεωρείται εφικτός, όμως, η επίτευξη αυτού θα επηρεαστεί σημαντικά από μία ενδεχόμενη επίθεση των τουρκικών δυνάμεων στο Βόρειο Ιράκ και τις αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις που θα επιφέρει στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Το Σεπτέμβριο οι νεοϊδρυθείσες εταιρίες και συνεταιρισμοί αυξήθηκαν κατά 11,4%.

Κατά τον μήνα Σεπτέμβριο οι νεοϊδρυθείσες εταιρίες και συνεταιρισμοί ανήλθαν στους 4312, σημειώνοντας αύξηση 11,4% σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα πέρυσι. Εξ αυτών, οι 3951 έχουν τη μορφή ΕΠΕ. Οι 1240 ανήκουν στον κλάδο του εμπορίου (λιανικού και χονδρικού), οι 758 στη μεταποίηση, οι 601 στις κατασκευές και οι 586 στο real estate. Για τον ίδιο μήνα, οι νεοϊδρυθείσες εταιρίες με εμπορική επωνυμία μειώθηκαν οριακά από 3680 πέρυσι σε 3646 φέτος (μείωση 0,9%).

Πιέσεις για διεθνή βιομηχανική ζώνη στη Βασόρα του Ιράκ.

Η Turkish Union of Chambers and Commodities Exchanges (TOBB) ασκεί την επιρροή της για την ίδρυση μίας διεθνούς βιομηχανικής ζώνης στη Βασόρα του Ιράκ. Σκοπός – σύμφωνα με την TOBB – είναι η δημιουργία ενός κέντρου υποστήριξης για τη μεταφορά αγαθών από την Κίνα και την Απω Ανατολή προς τη Δύση μέσω της Βασόρας και της Τουρκίας. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις που θα δραστηριοποιηθούν στη συγκεκριμένη ζώνη θα απολαμβάνουν φοροαπαλλαγές για να εξάγουν τα προϊόντα τους σε τρίτες χώρες.

Αύξηση 16% στις πωλήσεις αυτοκινήτων τον Αύγουστο.

Αύξηση 16% σημειώθηκε στις πωλήσεις αυτοκινήτων για τον μήνα Αύγουστο. Η εγχώρια αγορά είχε παρουσιάσει μείωση της τάξεως του 18,5% στις πωλήσεις της κατά το πρώτο οχτάμηνο του έτους, κυρίως, λόγω της πολιτικής αστάθειας που επικρατούσε εκείνη τη χρονική περίοδο. Σύμφωνα με τον Ercan Tezer, Γενικό Γραμματέα της Τουρκικής Ένωσης Αυτοκινητοβιομηχανιών, η ετήσια μείωση στις πωλήσεις – εφόσον διατηρηθεί το μετεκλογικό κλίμα – αναμένεται να ελαττωθεί στο 10%. Αντιθέτως εκτιμάται ότι οι εξαγωγές αυτοκινήτων θα φτάσουν ετησίως τις 800.000 μονάδες και η αξία τους θα ανέλθει στα 20 δισεκατομμύρια δολάρια, σημειώνοντας ετήσια αύξηση της τάξεως του 39%. Η αυτοκινητοβιομηχανία συμβάλλει σημαντικά στις τουρκικές εξαγωγές, η συνολική αξία των οποίων ανέρχεται στα 66,8 δις δολάρια για το πρώτο οχτάμηνο, και ως εκ τούτου και στον περιορισμό του μεγάλου ελλείμματος των εμπορικών συναλλαγών.

Η παραγωγή του κλάδου ηλεκτρικού εξοπλισμού αυξήθηκε τον Αύγουστο κατά 26%.

Η αύξηση στην τουρκική βιομηχανική παραγωγή επιταχύνθηκε τον Αύγουστο, καθώς οι βιομηχανίες έσπευσαν να ικανοποιήσουν την αυξανόμενη ζήτηση των επεκτεινόμενων Ευρωπαϊκών οικονομιών (το 60% των τουρκικών εξαγωγών στρέφεται στη Γηραιά Ήπειρο). Πιο συγκεκριμένα, η ετήσια αύξηση κομάνθηκε στο 6,1%. «Ατμομηχανές» της αύξησης της παραγωγής είναι ο κλάδος παραγωγής ηλεκτρικού εξοπλισμού με αύξηση 26% και η αυτοκινητοβιομηχανία με 17%. Η παραγωγή εξοπλισμού γραφείου αυξήθηκε κατακόρυφα κατά 70%.

3.2 Εμπόριο

Η περίοδος συρρίκνωσης του εμπορικού ελλείμματος που ξεκίνησε από τις αρχές του έτους σταμάτησε τον Ιούνιο του 2007, όταν για πρώτη φορά για το παρόν έτος η αύξηση του όγκου των εισαγωγών ξεπέρασε την αύξηση των τουρκικών εξαγωγών, ξεκινώντας μία περίοδο σταδιακής ανόδου του ρυθμού αύξησης του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Για πρώτη φορά το 2007 η αύξηση του όγκου των εισαγωγών ξεπέρασε την αύξηση των τουρκικών εξαγωγών.

Μήνες	Έτος	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Εμπορικό Ισοζύγιο		Λόγος ΕΞ/ΕΙς (%)
		Αξία εκ. \$	Μεταβολή (%)	Αξία εκ. \$	Μεταβολή (%)	Αξία εκ. \$	Μεταβολή (%)	
Μάιος	2006	7042		12685		-5643		55.5%
	2007	9100	29.2%	14840	17%	-5740	1.7%	61.3%
Ιουν.	2006	7815		12466		-4650		62.7%
	2007	8927	14.2%	14414	15.2%	-5486	18%	61.9%
Ιουλ.	2006	7067		11709		-4642		60.4%
	2007	8907	26%	15041	28.5%	-6134	32.1%	59.2%
Αυγ.	2006	6811		12276		-6308		55.5%
	2007	8698	27.7%	15006	22.2%	-5465	16.4%	58%

Πηγή: Turkstat

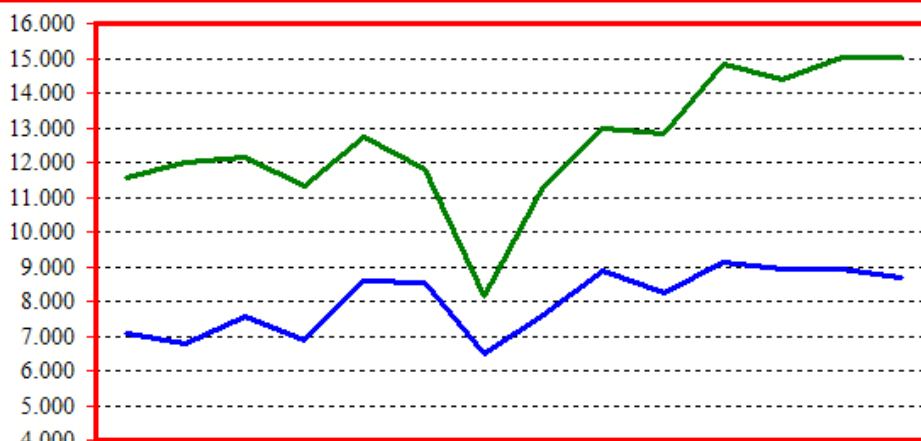
Συγκεκριμένα, μετά τις αρνητικές επιδόσεις της περιόδου Φεβρουαρίου-Απριλίου αναφορικά με τη μεταβολή του ελλείμματος, το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε το Μάιο κατά 1,7%, τον Ιούνιο κατά 18% και τον Ιούλιο κατά 32,1%. Η αρνητική αυτή εξέλιξη είναι αποτέλεσμα της αύξησης των τουρκικών εισαγωγών, ο ρυθμός αύξησης των οποίων από το 10,6% του Απριλίου ανήλθε στο 28,5% τον Ιούλιο. Να σημειωθεί ότι το Μάιο οι τουρκικές εξαγωγές σημείωσαν σε ετήσια βάση τη μεγαλύτερη αύξηση ύψους 29,2%.

Η άνοδος των τουρκικών εισαγωγών οφείλεται στην αύξηση της εσωτερικής ζήτησης για εισαγωγές κεφαλαιουχικών, κυρίως, και καταναλωτικών αγαθών, ενώ η ζήτηση για ενδιάμεσα αγαθά διατηρήθηκε στα συνήθη υψηλά επίπεδα. Ενδεικτικά, οι εισαγωγές για καταναλωτικά, ενδιάμεσα και κεφαλαιουχικά αγαθά αυξήθηκαν τον Ιούλιο του 2007 σε ετήσια βάση κατά 15,7%, 32,8% και 18,6% αντίστοιχα. Η μεταστροφή αυτή της εσωτερικής ζήτησης αποδίδεται στη σταδιακή ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι των ισχυρών νομισμάτων, τη συνεχιζόμενη αύξηση της τιμής του πετρελαίου και την άνοδο των καταναλωτικών και επενδυτικών δαπανών κατά την προεκλογική περίοδο. Σε απόλυτους αριθμούς το πρώτο οκτάμηνο του 2007 οι τουρκικές εξαγωγές και εισαγωγές ανήλθαν στα 58.4 δις \$ και 92.5 δις \$, καταγράφοντας σε ετήσια βάση άνοδο 24,3% και 18,6% αντίστοιχα. Παρά τις αρνητικές επιδόσεις των τελευταίων μηνών αναφορικά με το εμπορικό ισοζύγιο, η συνολική εικόνα για το πρώτο μισό του 2007 είναι ιδιαίτερα θετική, αν αναλογιστούμε πως την ίδια περίοδο του 2006 η αύξηση του εμπορικού ελλείμματος ανήλθε 33,8%, ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2007 το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου αυξήθηκε μόλις κατά 6,1%.

Το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε τον Ιούλιο κατά 32,1%.

Οι εισαγωγές για καταναλωτικά, ενδιάμεσα και κεφαλαιουχικά αγαθά αυξήθηκαν τον Ιούλιο του 2007 σε ετήσια βάση κατά 15,7%, 32,8% και 18,6% αντίστοιχα.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2006 - 07

	Ιουλ-06	Αυγ-06	Σεπ-06	Οκτ-06	Νοε-06	Δεκ-06	Ιαν-07	Φεβ-07	Μαρ-07	Απρ-07	Μαϊ-07	Ιουν-07	Ιουλ-07	Αυγ-07
Εισαγωγές	11.555	11.979	12.135	11.303	12.749	11.792	8.140	11.331	12.967	12.812	14.840	14.414	15.041	15.006
Εξαγωγές	7.053	6.789	7.582	6.866	8.593	8.523	6.492	7.614	8.890	8.267	9.100	8.927	8.907	8.698

Η συνολική εικόνα του εμπορικού ισοζυγίου το πρώτο μισό του 2007 είναι ιδιαίτερα θετική.

ΠΗΓΗ: Turkstat

Τον Αύγουστο, ωστόσο, η εικόνα του εμπορικού ισοζυγίου είναι βελτιωμένη σε σχέση με τους προηγούμενους τρεις μήνες, καθώς το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε μόλις κατά 16,4%, ως αποτέλεσμα της διατήρησης του υψηλού ρυθμού αύξησης των εξαγωγών (27,7%) με παράλληλο περιορισμό του ρυθμού αύξησης των εισαγωγών (22,2%) σε ετήσια βάση και σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες. Η εν λόγω εξέλιξη αποδίδεται στην επαναφορά της σταθερότητας στο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον της χώρας μετά τη θετική για τις αγορές έκβαση των εκλογών και την αύξηση της εξωτερικής ζήτησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, (ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας) λόγω της ενίσχυσης του ευρωπαϊκού νομίσματος έναντι της τουρκικής λίρας.

Τον Αύγουστο το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε μόλις κατά 16,4%.

Ωστόσο, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου αναμένεται να διευρυνθεί κατά τους επόμενους μήνες.

Η αξία των τουρκικών εξαγωγών προς τη Ρωσία ανήλθε για το πρώτο εξάμηνο του 2007 σε 2,53 δις δολάρια.

Έντονη είναι η συζήτηση αναφορικά με το ύψος του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας.

Η αξία των τουρκικών εξαγωγών για τον Σεπτέμβριο κομάνθηκε στα 8,952 δις δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 17,3%.

Τα εμπορικά επιμελητήρια της Τουρκίας και της Ιαπωνίας υπέγραψαν στις 26 Σεπτεμβρίου συμφωνία για την ενίσχυση των διμερών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων.

Παρά το θετικό δείγμα του Αυγούστου, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου αναμένεται να διευρυνθεί κατά τους επόμενους μήνες, κυρίως, λόγω της κρίσης στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές που προκαλεί σημαντικές μεταβολές στην εσωτερική και εξωτερική ζήτηση σε βάρος των αναδυόμενων αγορών, της βελτίωσης του καταναλωτικού και επενδυτικού περιβάλλοντος μετά την εξομάλυνση της πολιτικής αστάθειας των προηγούμενων μηνών και της ενίσχυσης της εσωτερικής ζήτησης από τη μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας σε συνδυασμό με την περαιτέρω μείωση των επιτοκίων. Η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος θα ενισχυθεί από τις αυξήσεις στην τιμή του πετρελαίου, οι οποίες αναμένονται να είναι ιδιαίτερα μεγάλες στην περίπτωση επίθεσης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων στο Βόρειο Ιράκ.

Η αξία των τουρκικών εξαγωγών προς τη Ρωσία ανήλθε για το πρώτο εξάμηνο του 2007 σε 2,53 δις δολάρια, σημειώνοντας αύξηση ύψους 580 εκατομμυρίων δολαρίων σε σύγκριση το πρώτο εξάμηνο του 2006. Η τάση αυτή αποδίδεται στην υποχώρηση του ρουβλίου έναντι του δολαρίου, τη δραστηριοποίηση των Τούρκων εξαγωγέων σε ολόκληρη τη ρωσική επικράτεια και όχι σε συγκεκριμένες περιοχές, καθώς και στην καλή πορεία των διμερών πολιτικών σχέσεων. Στόχος είναι οι τουρκικές εξαγωγές προς τη χώρα να φτάσουν ετησίως τα 10 δις δολάρια το 2008. Παρά τις όποιες εξελίξεις, το εμπορικό ισοζύγιο της Τουρκίας έναντι της Ρωσίας παραμένει εξαιρετικά ελλειμματικό εξαιτίας της αθρόας εισαγωγής ρωσικών ενεργειακών πόρων. Εν όψει των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων στο Sochi το 2014 και την πρόθεση της ρωσικής κυβέρνησης να επενδύσει 12 δις δολάρια για την ανάπτυξη της περιοχής, οι Τούρκοι προσεγγίζουν τη ρωσική πλευρά για να αποσπάσουν ένα μερίδιο της πίτας.

Τα υψηλά επιτόκια που έχει επιβάλει η Κεντρική Τράπεζα της χώρας (17,25%) και η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι του δολαρίου (1,2 προς 1) ασκούν πιέσεις στους Τούρκους εξαγωγείς, οι οποίοι με τη σειρά τους ζητούν μία σημαντική μείωση των επιτοκίων που θα πρέπει να υπερβαίνει το 1%. Από την άλλη μεριά, ο Özgür Altuğ, οικονομολόγος της Raymond James Securities Turkey υπενθυμίζει ότι ο πληθωρισμός ήδη βρίσκεται 350 μονάδες βάσης πάνω από τον μεσοπρόθεσμο πληθωριστικό στόχο της Κεντρικής Τράπεζας την ίδια στιγμή μάλιστα που η αύξηση των τιμών πετρελαίου, αλλά και των αγαθών αυξάνουν τις πληθωριστικές πιέσεις. Μία δραστική μείωση των επιτοκίων από την Κεντρική Τράπεζα θα προκαλούσε, λοιπόν, αυξητικές τάσεις στον πληθωρισμό και θα επηρέαζε αρνητικά τις εισροές ΑΞΕ. Κατόπιν τούτου, ο Altuğ δεν προβλέπει σημαντική πτώση των επιτοκίων για το προσεχές 15μηνο. Ο Sertan Kargin, οικονομικός αναλυτής της TEB Investment προέβη σε ανάλογη εκτίμηση, προσθέτοντας πως μία ενδεχόμενη μείωση του επιτοκίου κατά 1 ως 2% θα προκαλούσε και υποτίμηση της τουρκικής λίρας.

Σύμφωνα με την Ένωση Τούρκων Εξαγωγέων, η αξία των τουρκικών εξαγωγών για τον Σεπτέμβριο κομάνθηκε στα 8,952 δις δολάρια, σημειώνοντας αύξηση 17,3% συγκριτικά με πέρυσι. Κατόπιν τούτου, είναι πολύ πιθανό να επιτευχθεί ο κυβερνητικός στόχος για εξαγωγές αξίας 100 δις δολαρίων για το 2007. Ο υπουργός Εμπορίου Kürşad Tüzmen, εντούτοις, επισημαίνει πως οι εισαγωγές αυξάνονται κατά 5% για κάθε ανατίμηση της τουρκικής λίρας κατά 10%, δημιουργώντας περαιτέρω έξοδα μεταξύ 6 και 9 δις δολαρίων, επιδεινώνοντας το ήδη οξύ έλλειμμα εμπορικών συναλλαγών. Οι τουρκικές εξαγωγές αναμένεται μέχρι το τέλος του έτους να καλύψουν μόλις το 62% των εισαγωγών. Παρά τους ταχείς ρυθμούς μεγέθυνσης φέτος στην Τουρκία, οι εισαγωγές ξεπερνούν τις εξαγωγές εξαιτίας της έντονης εξάρτησης του τουρκικού βιομηχανικού κλάδου στην εισαγωγή πρώτων υλών από το εξωτερικό.

Στο πλαίσιο του τούρκο-ιαπωνικού επιχειρησιακού φόρουμ, τα εμπορικά επιμελητήρια της Τουρκίας και της Ιαπωνίας υπέγραψαν στις 26 Σεπτεμβρίου συμφωνία για την ενίσχυση των διμερών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων. Σύμφωνα με τον υπουργό Προεδρίας Kürşad Tüzmen, το διμερές εμπόριο αναμένεται να φθάσει σε αξία τα 13 με 14 δις δολάρια μέσα σε πέντε χρόνια. Ο Πρόεδρος της TOBB Rifat Hisarciklioğlu επεσήμανε στους Ιάπωνες επιχειρηματίες ότι η Τουρκία μπορεί να αποτελέσει μία επωφελή εναλλακτική για επενδύσεις, υπογραμμίζοντας τις προοπτικές συνεργασίας στην κλωστοϋφαντουργία, την παραγωγή ανταλλακτικών αυτοκινήτων, ειδών κεραμικής, software και αποξηραμένων φρούτων. Με τη σειρά του, ο Ιάπωνας πρέσβης στην Άγκυρα Tomoyuki Abe δήλωσε πως η Τουρκία αποτελεί όντως μία ελκυστική χώρα για επενδύσεις.

Τον Αύγουστο του 2007 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε σημαντικά σε σχέση με τους προηγούμενους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ μειώθηκε σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους κατά 10,4%, φτάνοντας τα 1,4 δις \$. Η θετική αυτή επίδοση οφείλεται στη διεύρυνση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών σε ετήσια βάση κατά 19,8%, η οποία κατάφερε να απορροφήσει την αύξηση κατά 9,5% του εμπορικού ελλείμματος σε σύγκριση πάντα με τον Αύγουστο του προηγούμενου έτους. Η αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών αποδίδεται στις τουριστικές υπηρεσίες, τα έσοδα των οποίων αυξήθηκαν σημαντικά μετά τις εκλογές της 22ας Ιουλίου και την σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης στην χώρα. Συγκεκριμένα, το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών του Αυγούστου αυξήθηκε σε σχέση με τον Ιούνιο και τον Ιούλιο κατά 57,4% και 38,1% αντίστοιχα. Θα πρέπει, ωστόσο, να σταθούμε στις αρνητικές επιδόσεις του εμπορικού ισοζυγίου, το οποίο μετά το πρώτο εξάμηνο του 2007 επανέρχεται στη γνωστή ανοδική του πορεία, επαναφέροντας τις ανησυχίες για την ευαισθησία της τουρκικής οικονομίας στις διεθνείς εξελίξεις, ιδιαίτερα σε μία κρίσιμη περίοδο για τις διεθνείς χρηματαγορές.

Τον Αύγουστο του 2007 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε σημαντικά...

Ισοζύγιο Πληρωμών					
(Εκατομύρια \$)	Ιαν. – Αυγ.		Ιουν.	Ιουλ.	Αυγ.
	2006	2007	2007	2007	2007
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-22960	-23320	-3337	-2299	-1421
Εμπορικό Ισοζύγιο	-28876	-30148	-4205	-4565	-4607
Ισοζύγιο Υπηρεσιών	9003	10010	1235	2357	3508
Ισοζύγιο Εισοδημάτων	-4123	-4276	-492	-414	-488
Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων	1036	1094	125	323	166
Ισοζύγιο Χρηματ/κών Συναλλαγών	24014	20529	4116	4121	225
Άμεσες Επενδύσεις	12630	12072	1140	1503	201
Επενδύσεις	2382	4231	-1021	2537	-4407
Χαρτοφυλακίου/Παραγώγων					
Λοιπές Επενδύσεις	13247	13875	5793	1054	6217
Συναλλαγματικά Διαθέσιμα	-4245	-9649	-1796	-973	-1786
Net Errors and Omissions	-1054	2791	-779	-1822	1196

...λόγω, κυρίως, της αύξησης του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών.

Παρά τις αρνητικές επιδόσεις των τελευταίων μηνών, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών για την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου του 2007 σημείωσε αύξηση σε ετήσια βάση μόλις 1,5%. Αυτή η επίδοση αποδίδεται αφενός στην περιορισμένη σε σύγκριση με προγενέστερα έτη αύξηση του εμπορικού ελλείμματος ως αποτέλεσμα των υψηλών επιπέδων εξαγωγών κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους και αφετέρου στην άνοδο των εσόδων από τις τουριστικές υπηρεσίες κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Τον Αύγουστο, το έλλειμμα του ισοζυγίου χρηματοδοτήθηκε από τις λοιπές επενδύσεις, οι οποίες ανήλθαν στα 6,2 δις \$ και σημείωσαν άνοδο σε ετήσια βάση 1208%, αντισταθμίζοντας τις ιδιαίτερες περιορισμένες άμεσες επενδύσεις (201 εκ.) και τη μεγάλη φυγή κεφαλαίων επενδύσεων χαρτοφυλακίου (4,4 δις \$). Τον ίδιο μήνα οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις ανήλθαν στα 266 εκ. \$, το 52% των οποίων απορροφήθηκε από την αγορά ακινήτων. Για του πρώτους οκτώ μήνες του 2007, ωστόσο, οι άμεσες επενδύσεις ξεπέρασαν οριακά τα 12 δις \$, υπολειπόμενες μόλις 558 εκ \$ σε σχέση με την ίδια περίοδο του πρώτου έτους, εξέλιξη που είναι θετική για τη συνολική εικόνα του 2007 αναλογιζόμενοι την επενδυτική αστάθεια κατά την πολιτική κρίση των τελευταίων μηνών στη χώρα.

Η θετική συμβολή της πολιτικής σταθεροποίησης αναμένεται να απορροφηθεί άμεσα από τις αρνητικές επιπτώσεις που θα επιφέρουν στο εμπορικό ισοζύγιο και την ελκυστικότητα ξένων κεφαλαίων η κρίση των διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών, η ενίσχυση της τουρκικής λίρας έναντι των ισχυρών νομισμάτων, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και η μείωση του βασικού επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τον Αύγουστο χρηματοδοτήθηκε από τις λοιπές επενδύσεις.

Σύμφωνα με τον Leon Coşkun,, διευθύνοντα σύμβουλο της ελεγκτικής εταιρίας Mazars/Denge Group, το ξένο κεφάλαιο έχει αρχίσει να δείχνει εμπιστοσύνη στην τουρκική αγορά ακινήτων, καθώς πολλές πολυεθνικές επιχειρήσεις εξαγοράζουν τουρκικές εταιρίες για να αποκτήσουν την ακίνητη περιουσία τους. Μέχρι πρόσφατα, οι ξένοι επενδυτές προέβαιναν στη ρευστοποίηση των ακινήτων των τουρκικών εταιριών μετά την εξαγορά τους. Κατόπιν τούτου, αναμένεται αύξηση των τιμών στην αγορά ακινήτων.

Το ξένο κεφάλαιο έχει αρχίσει να δείχνει εμπιστοσύνη στην τουρκική αγορά ακινήτων.

Η Υπηρεσία Υποστήριξης Επενδύσεων και Διαφήμισης επιδιώκει να καταστήσει την Τουρκία τον πέμπτο ελκυστικότερο προορισμό ΑΞΕ παγκοσμίως.

Ελκυστικός προορισμός ΑΞΕ η Τουρκία σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η οποία κατατάσσει την χώρα για το 2007 στην 57η θέση της λίστας με τις ελκυστικότερες χώρες υποδοχής επενδύσεων, ενώ ένα χρόνο πριν βρισκόταν μόλις στην 84η θέση.

Ρεκόρ εισροών ΑΞΕ απορροφώντας ξένο κεφάλαιο συνολικής αξίας 20 δις δολαρίων.

Ιδιαίτερη κινητικότητα παρουσιάζει τελευταία ο τομέας των εισαγωγών ζώων.

Η Υπηρεσία Υποστήριξης Επενδύσεων και Διαφήμισης ιδρύθηκε πριν από 11 μήνες με σκοπό να προσελκύσει ξένες άμεσες επενδύσεις και να καταστήσει την Τουρκία τον πέμπτο ελκυστικότερο προορισμό ΑΞΕ παγκοσμίως. Βραχυπρόθεσμος στόχος της Υπηρεσίας, σύμφωνα με τον πρόεδρό του Αλπαρσλάν Κορκμάζ, είναι η προσέγγιση 400 ως 800 πολυεθνικών επιχειρήσεων την περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου και η ενθάρρυνσή τους να επενδύσουν στη χώρα. Ο Κορκμάζ εκτιμά πως η αξία των εισροών ΑΞΕ θα ξεπεράσει φέτος την αντίστοιχη περσινή, η οποία είχε κυμανθεί στα 20,2 δις δολάρια. Ήδη οι εισροές έφθασαν σε αξία τα 11,8 δις δολάρια κατά το πρώτο εξάμηνο του 2007. Οι πρωτοβουλίες της Υπηρεσίας αναμένεται να εντατικοποιηθούν μέσα στο 2008 και να δοθεί έμφαση στη συμβολή των ΑΞΕ στην αύξηση της απασχόλησης. Πέρυσι, το 14% των ΑΞΕ προορίστηκε στη συμμετοχή των επιχειρήσεων στις αποκρατικοποιήσεις, ενώ φέτος το ποσοστό αυτό δεν αναμένεται να αλλάξει. Το 70% των επενδύσεων προορίστηκε σε εξαγορές και συγχωνεύσεις.

Ο υπεύθυνος της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Τουρκία Ούλριχ Ζαχάου δήλωσε πως η Τουρκία αποτελεί ελκυστικό προορισμό για τις ΑΞΕ, αν και υπογραμμίζει την ανάγκη κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η εταιρεία Ιντεζίτ σχεδιάζει να επενδύσει 30 εκατομμύρια ευρώ για να αυξήσει το δυναμικό παραγωγής της στην Τουρκία. Σκοπεύει, μάλιστα, σε ορίζοντα τριετίας να μεταφέρει γραμμές παραγωγής από την Πολωνία και την Ιταλία στη γείτονα χώρα, καθώς οι Τούρκοι κατασκευαστές βοηθούν στη μείωση του κόστους παραγωγής.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η Τουρκία κατέλαβε το 2007 την 57η θέση στην κατάταξη των ελκυστικότερων χωρών για υποδοχή επενδύσεων, ενώ ένα χρόνο πριν βρισκόταν μόλις στην 84η θέση. Καθοριστικοί παράγοντες για αυτήν την εξέλιξη ήταν η μείωση της φορολογίας των κερδών των επιχειρήσεων στο 20% και η θέση σε ισχύ του νέου Νόμου Φορολογίας Επιχειρήσεων. Επιμέρους παράγοντες ήταν η μείωση του κόστους ίδρυσης επιχείρησης και η μείωση της διάρκειας αποπληρωμής φόρων. Πρόοδος συντελέστηκε και σε τομείς πέραν του φορολογικού. Έπειτα από την ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων για τον περιορισμό της γραφειοκρατίας που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι επενδυτές, απαιτούνται πλέον μόλις έξι συναλλαγές με το δημόσιο και 6 ημέρες για να ιδρυθεί μία επιχείρηση, ενώ το κόστος ίδρυσης μειώθηκε στο 20,7% του κατά κεφαλήν εθνικού εισοδήματος από 26,8% πέρυσι. Ο απαιτούμενος χρόνος έγκρισης και αδειοδότησης μειώθηκε στις 188 ημέρες, από 232 πέρυσι, αλλά το σχετικό κόστος αυξήθηκε από 150,2% του κατά κεφαλήν εθνικού εισοδήματος σε 363,9%. Στην έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας αναφέρεται, επίσης, ότι η ανάπτυξη των τουρκικών υποδομών για την ηλεκτρονική διαχείριση συναλλαγών που αφορούν τη δήλωση φόρων και το διεθνές εμπόριο αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Σημειώτεον ότι η Ελλάδα κατέλαβε την 100η θέση στη συγκεκριμένη κατάταξη.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η Τουρκία σημείωσε τον περασμένο χρόνο ρεκόρ εισροών ΑΞΕ απορροφώντας ξένο κεφάλαιο συνολικής αξίας 20 δις δολαρίων. Η έκθεση του Οργανισμού για τις τάσεις στις ΑΞΕ επισημαίνει ότι χρόνο με το χρόνο, η χώρα προσελκύει όλο και περισσότερες ΑΞΕ.

Η εκτεταμένη ξηρασία που έπληξε φέτος την Τουρκία προκάλεσε τη δραματική μείωση της παραγωγής ηλιόσπορου σε 600.000 τόνους, από 1 εκατομμύριο που ήταν πέρυσι. Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε την αλματώδη αύξηση της τιμής του ακατέργαστου και του επεξεργασμένου λαδιού. Επιχειρηματικοί κύκλοι προτείνουν την υιοθέτηση κατάλληλων αγροτικών πολιτικών για την καταπολέμηση του προβλήματος.

Μετά την νομιμοποίηση της εισαγωγής ζώων από το εξωτερικό, οι ξένοι επενδυτές στην Τουρκία (κυρίως αυτοί που συμμετέχουν στην παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων) άρχισαν να δραστηριοποιούνται και σε αυτόν τον τομέα, καταθέτοντας αιτήσεις για απόκτηση αδειών εισαγωγής. Ιδιαίτερη προτίμηση έχει φανεί προς το παρόν σε εισαγωγές από την Ουρουγουάη και την Αυστραλία, ενώ δεν είναι λίγες οι εταιρίες που περιμένουν να επιτραπούν οι εισαγωγές από την ΕΕ για να αναλάβουν πρωτοβουλίες. Οι εξελίξεις αυτές προκαλούν ανησυχία στους εγχώριους παραγωγούς, οι οποίοι εκτιμούν πως οι εισαγωγές θα επηρεάσουν αρνητικά στον σχετικό τομέα, ο οποίος δεν είναι ακόμη ισορροπημένος.

3.3 Απασχόληση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της Τουρκικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το ποσοστό ανεργίας για την περίοδο Ιουλίου 2007 (Ιούνιος, Ιούλιος και Αύγουστος) κυμάνθηκε στο 8,8%, χωρίς ουσιαστική μεταβολή σε σύγκριση με την ίδια περίοδο της περασμένης χρονιάς. Σε απόλυτες τιμές, ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε μόλις κατά 40.000 άτομα συγκριτικά με την περίοδο Ιουλίου 2006, ανερχόμενος στα 2.285.000 άτομα. Στις αστικές περιοχές η ανεργία μειώθηκε κατά 0,3% φτάνοντας στο 11,2%, ενώ στις αγροτικές περιοχές αυξήθηκε κατά 0,3% στο 5,4%. Στους παραγωγικούς κλάδους πλην του αγροτικού τομέα το ποσοστό ανεργίας έπεσε στο 11,6% από 11,7% την αντίστοιχη περσινή χρονική περίοδο. Το ποσοστό ανεργία του Ιουλίου παραμένει στο ίδιο χαμηλό επίπεδο με το αντίστοιχο ποσοστό του Ιουνίου, διατηρώντας την κυκλική τροχιά της ανεργίας στην Τουρκία. Σύμφωνα με τα στοιχεία για τον Ιούνιο του 2007, το 28,4% του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον αγροτικό τομέα, ενώ τα μερίδια της βιομηχανίας, του κλάδου των κατασκευών και του κλάδου των υπηρεσιών είναι 19%, 6,3% και 46,3% αντίστοιχα.

Το ποσοστό ανεργίας για την περίοδο Ιουλίου 2007 κυμάνθηκε στο 8,8%.

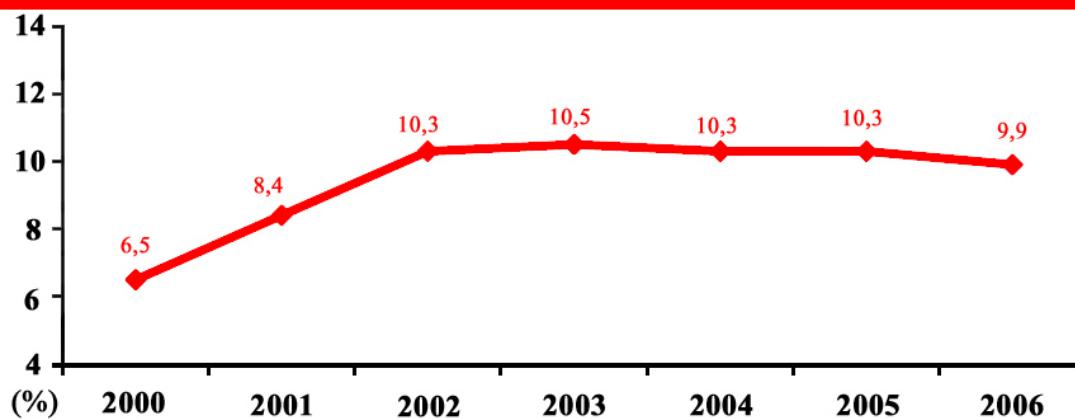
Εργαζόμενοι ανά κλάδο (1.000 άτομα)	Ιούνιος			
	2006	Μερίδιο (%)	2007	Μερίδιο (%)
Αγροτικός Τομέας	6.779	29,2	6.707	28,4
Εκτός Αγροτικού Τομέα	16.421	70,8	16.874	71,6
Βιομηχανία	4.363	18,8	4.469	19,0
Κατασκευές	1.414	6,1	1.478	6,3
Υπηρεσίες	10.643	45,9	10.926	46,3
Σύνολο Εργαζομένων	23.200	100	23.581	100
Εργατικό δυναμικό	25.455		25.866	
Ανεργοί	2.245	8,8%	2.285	8,8%

Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε μόλις κατά 40.000 άτομα συγκριτικά με την περίοδο Ιουλίου 2006.

Την περίοδο Ιουλίου το εργατικό δυναμικό έφθασε τα 25.866.000 άτομα, αυξανόμενο κατά 411.000 άτομα συγκριτικά με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, ενώ ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε στα 23.747.000 άτομα, ήτοι 381.000 περισσότερα σε σχέση με πέρυσι. Οι κλάδοι πλην του αγροτικού γνώρισαν αύξηση της απασχόλησης κατά 453.000 άτομα, ενώ η απασχόληση στη γεωργία μειώθηκε κατά 72.000 άτομα. Όσον αφορά στη διάρθρωση της απασχόλησης, οι κλάδοι των υπηρεσιών, των κατασκευών και της βιομηχανίας ενισχύουν τις θέσεις τους κατά 0,4%, 0,2% και 0,2%, διαμορφώνοντας έτσι τα ποσοστά συμμετοχής τους στο 46,3 %, το 6,3% και το 19% αντίστοιχα. Από την άλλη μεριά, η θέση του αγροτικού τομέα υποχωρεί στο 28,4% (μείωση 0,8%).

Την περίοδο Ιουλίου το εργατικό δυναμικό έφθασε τα 25.866.000 άτομα, αυξανόμενο κατά 411.000 άτομα συγκριτικά με την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (%), 2000 – 2006

Αναφορικά με τη διάρθρωση της απασχόλησης το μερίδιο του αγροτικού τομέα υποχώρησε στο 28,4%.

ΠΗΓΗ: Turkstat

Οι θετικές επιδόσεις του ποσοστού ανεργίας των καλοκαιρινών μηνών αποδίδονται στην κυκλικότητα του φαινομένου.

Κατά την περίοδο Ιουλίου, το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε κατά 0,2% στο 49,5%. Στο εργατικό δυναμικό συμμετέχει το 72,9% του ανδρικού πληθυσμού (αύξηση 0,2% συγκριτικά με την περίοδο Ιουλίου 2006) και μόλις το 26,7% του γυναικείου (αύξηση 0,3%). Παρά τις θετικές επιδόσεις των καλοκαιρινών μηνών που αποδίδονται στην κυκλικότητα του φαινομένου, η ανεργία παραμένει ένα από τα μεγάλα προβλήματα της τουρκικής οικονομίας που καλείται να αντιμετωπίσει και να περιορίσει κατά πολύ κάτω από το ποσοστό ανεργίας 9,9% του 2006 η νέα κυβέρνηση Ερντογάν τα επόμενα χρόνια.

3.4 Δημόσια Οικονομικά

Το δημοσιονομικό έλλειμμα του Ιουλίου ανήλθε στα 6 δις τουρκικές λίρες, καταγράφοντας ετήσια αύξηση 208,5%.

Τα αποτελέσματα των δημοσιονομικών λογαριασμών επιβεβαίωσαν τους φόβους που είχαν εκφραστεί τους προηγούμενους μήνες για δημοσιονομική επέκταση εκ μέρους της κυβέρνησης κατά την έντονη προεκλογική περίοδο, καθώς το δημοσιονομικό έλλειμμα του Ιουλίου ανήλθε στα 6 δις τουρκικές λίρες, καταγράφοντας ετήσια αύξηση 208,5%. Η δημοσιονομική απειθαρχία των μηνών της προεκλογικής περιόδου μετριάστηκε τον Αύγουστο, καθώς σημειώθηκε δημοσιονομικό πλεόνασμα 3,5 δις τουρκικών λιρών, διαμορφώνοντας το έλλειμμα της περιόδου Ιανουαρίου – Αυγούστου στα 8,4 δις τουρκικές λίρες. Αναλογιζόμενοι το πλεόνασμα των 474 εκ. τουρκικών λιρών της αντίστοιχης περιόδου του 2006 διαπιστώνουμε πως οι δημοσιονομικές επιδόσεις των πρώτων οκτώ μηνών του 2007 δεν είναι οι προσδοκώμενες και αποκαλύπτουν τη δημοσιονομική χαλαρότητα της τουρκικής κυβέρνησης κατά την προεκλογική περίοδο.

Οι δημοσιονομικές επιδόσεις των πρώτων οκτώ μηνών του 2007 αποκαλύπτουν τη δημοσιονομική χαλαρότητα της τουρκικής κυβέρνησης κατά την προεκλογική περίοδο.

Εκατομμύρια τουρκ. λιρών	2007	2007	2007	2007
	Ιουλ.	Αυγ.	Ιαν.-Αυγ.	Στόχος Προϋπ.
Δαπάνες	19.208	15.931	135.818	204.989
Δαπάνες για αποπληρωμή χρέους	5.768	4.318	36.979	
Λοιπές Δαπάνες	13.440	11.613	98.839	
Έσοδα	13.136	19.459	127.391	188.159
Έσοδα από φόρους	10.989	17.746	99.322	
Λοιπά Έσοδα	2.148	1.714	28.069	
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-6.071	3.529	-8.427	-16.830
Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης	-303	7.847	28.552	36.116

Τον Αύγουστο τα έσοδα αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 17,4%.

Την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου οι λοιπές δαπάνες αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 22,2%, φτάνοντας τα 98,8 δις τουρκικών λιρών, κυρίως λόγω της ανόδου των δαπανών στις αγροτικές επιδοτήσεις, στις εισφορές στο χώρο της υγείας και στις δαπάνες για προσλήψεις προσωπικού. Στο σύνολο τους οι δαπάνες την υπό εξέταση περίοδο αυξήθηκαν ετησίως κατά 18,1%, ενώ τα έσοδα μόλις κατά 10,3%. Τον Ιούλιο τα τακτικά έσοδα από φόρους και τα έκτακτα έσοδα μειώθηκαν κατά 7,6% και 28,2% αντίστοιχα, διαμορφώνοντας μία συνολική μείωση των εσόδων κατά 12% που οφείλεται στην περιορισμένη εσωτερική ζήτηση και στις αλλαγές στο Φόρο Προστιθέμενης Αξίας. Ωστόσο, τον Αύγουστο τα έσοδα αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 17,4%, κυρίως λόγω της μεγάλης ανόδου (31,8%) των τακτικών εσόδων, καθώς τα έκτακτα έσοδα συρρικνώθηκαν κατά 44,9% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους.

Η αναζωογόνηση της τουρκικής οικονομίας κατά το δεύτερο μισό του 2007 σε συνδυασμό με την επιστροφή της κυβέρνησης μετά το πέρας των εκλογών στη λογική της πειθαρχημένης δημοσιονομικής πολιτικής αναμένεται να συμβάλλει θετικά στην επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου του 5,2% του ΑΕΠ που έχει τεθεί στο πλαίσιο της παρακολούθησης από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Μετατέθηκε η πώληση του μεριδίου της Turk Telekom

Η κυβέρνηση μετέθεσε για το επόμενο έτος την πώληση του μεριδίου (45%) της Turk Telekom που κατέχει. Υπενθυμίζουμε πως ο Σαουδάραβας επιχειρηματίας Oger απέκτησε το 55% της εταιρίας το 2005 από την κυβέρνηση, καταβάλλοντας 6,6 δις \$.

Η κυβέρνηση παρουσίασε το σχέδιο δράσης για την οικονομία για το τελευταίο τέταρτο του 2007, το οποίο περιλαμβάνει 73 σχετικές δράσεις. Οι πέντε βασικοί άξονες του σχεδίου είναι η αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης, η ενδυνάμωση της βιομηχανίας ενισχύοντας την ιδιωτική πρωτοβουλία, προώθηση της τεχνολογικής ανάπτυξης με παράλληλη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, η διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας και η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, με την ενίσχυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Οι στόχοι σύμφωνα με το πρόγραμμα της νέας κυβέρνησης για την περίοδο 2007 – 2013 είναι:

-Το ΑΕθνΠ και το κατά κεφαλήν εισόδημα αναμένεται να ανέλθουν στα 800 δις \$ και 10.000 \$ αντίστοιχα το 2013

-Οι εξαγωγές αναμένεται να ξεπεράσουν 200 δις \$ το 2013

-Το εισόδημα από τις τουριστικές υπηρεσίες προσδοκάται να φτάσει τα 40 δις \$ το 2013

-Η τουρκική οικονομία προσδοκάται να καταστεί μία από τις 10 πρώτες χώρες του κόσμου το 2023 σε όρους μονάδων αγοραστικής δύναμης βασισμένης στο ΑεθνΠ

-Αναμένεται η σταθεροποίηση του πληθωρισμού σε μονοψήφιο χαμηλό ποσοστό.

Οι τουρκοί εμπορικοί κύκλοι δηλώνουν στην πλειονότητά τους ικανοποιημένοι από την αποφασιστικότητα της κυβέρνησης για το σχέδιο δράσης για την οικονομική ανάπτυξη, το οποίο ουσιαστικά υποδηλώνει την ατζέντα του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης για την τουρκική οικονομία. Ταυτόχρονα, όμως, προτρέπουν την κυβέρνηση σε άμεση εφαρμογή του τονίζοντας πως η ανάπτυξη και το επενδυτικό περιβάλλον κάθε οικονομία καθορίζονται σημαντικά από την πολιτική αποφασιστικότητα των κυβερνήσεων, εστιάζοντας την κριτική τους στη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο μέσω του κ. Rodrigo de Rato τόνισε πως η τουρκική κυβέρνηση θα πρέπει να διατηρήσει το στόχο του δημοσιονομικού πλεονάσματος του 6,5% του ΑΕθνΠ και το επόμενο έτος, τονίζοντας παράλληλα την ανάγκη δημοσιονομικής πειθαρχίας κατά το τρέχον έτος. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκε στη θετική συμβολή της δημοσιονομικής σταθερότητας αναφορικά με την αντίδραση της τουρκικής οικονομίας στην χρηματοπιστωτική κρίση των διεθνών αγορών.

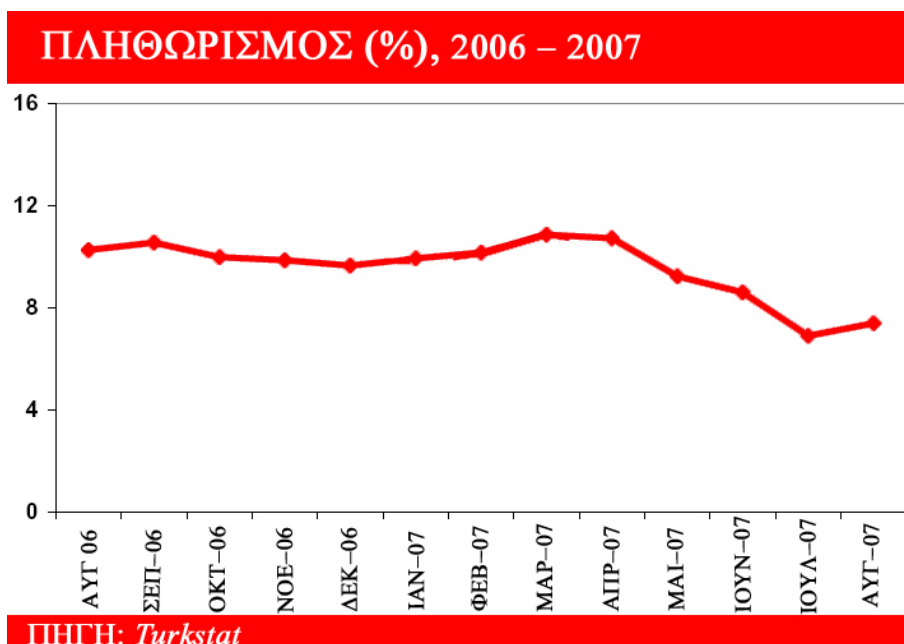
Η κυβέρνηση παρουσίασε το σχέδιο δράσης για την οικονομία για το τελευταίο τέταρτο του 2007 και τους στόχους ως το 2013.

Ικανοποιημένοι οι εμπορικοί κύκλοι από την αποφασιστικότητα της κυβέρνησης Ερντογάν.

Την ανάγκη δημοσιονομικής πειθαρχίας τονίζει το ΔΝΤ.

3.5 Νομισματική Πολιτική

Το γεγονός που χαρακτήρισε το Σεπτέμβριο αναφορικά με τη νομισματική πολιτική της Τουρκικής Κεντρικής Τράπεζας ήταν η μείωση του βασικού επιτοκίου κατά 0,25 ποσοστιαίες μονάδες. Τα ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, τα οποία έφτασαν σε προηγούμενα της μίνι κρίσης του Μαΐου-Ιουνίου του 2006 επίπεδα δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη λήψη εκ μέρους της Επιτροπής Νομισματικής Πολιτικής της μείωσης του επιτοκίου στο 17,25%.

Το Σεπτέμβριο η Τουρκική Κεντρική Τράπεζα μείωσε το βασικό της επιτόκιο κατά 0,25 ποσοστιαίες μονάδες.

Τον Αύγουστο ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (CPI) ανήλθε στο 7,39%...

...ενώ το Σεπτέμβριο ανήλθε στο 7,12%, παρουσιάζοντας μείωση 0,27% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα.

Οι εκπρόσωποι του ANT συμφώνησαν πως το επιτόκιο της Κεντρικής Τράπεζας ήταν αρκετά υψηλό αναλογικά με την κατάσταση της τουρκικής οικονομίας.

Η μείωση της ρευστότητας σε συνδυασμό με τη γενικότερη ανησυχία που επικράτησε για τη δυνατότητα ανάκαμψης των αγορών από την κρίση, έπληξε ιδιαίτερες τις αναδόμενες αγορές, μία εκ των οποίων είναι και η Τουρκία.

Τους καλοκαιρινούς μήνες ο ρυθμός πληθωρισμού διατηρήθηκε σε χαμηλά επίπεδα και συγκεκριμένα, τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο και Αύγουστο, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (CPI) ανήλθε στο 8,6%, 6,9% και 7,39% αντίστοιχα, ενώ ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού (PPI) για τους ίδιους μήνες έφτασε στο 2,89%, 2,08% και 3,72% αντίστοιχα. Η συρρίκνωση του ρυθμού πληθωρισμού την περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου οφείλεται, κυρίως, στη μείωση των τιμών στα προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης, στα τρόφιμα, στα προϊόντα και υπηρεσίες του κλάδου των τηλεπικοινωνιών και μεταφορών και στα προϊόντα της αυτοκινητοβιομηχανίας, ως αποτέλεσμα περιορισμού της εσωτερικής ζήτησης.

Το Σεπτέμβριο, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή σημείωσε αύξηση 1,03% και ανήλθε στο 7,12%, παρουσιάζοντας μείωση 0,27% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Ωστόσο, ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού αυξήθηκε κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τον Ιούλιο, φτάνοντας το 5,02%, επίδοση που αποδίδεται, κυρίως, στην αύξηση των τιμών των αγροτικών προϊόντων και του πετρελαίου. Σύμφωνα με οικονομικούς αναλυτές, η μικρή μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας συνέβαλλε άμεσα στην αναζωογόνηση της εσωτερικής επενδυτικής και καταναλωτικής ζήτησης, η οποία ωστόσο αναμένεται να αντισταθμιστεί από τον περιορισμό της εξωτερικής ζήτησης.

Σύμφωνα με την Επιτροπή της Κεντρικής Τράπεζας, οι εξελίξεις στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με την εικόνα της τουρκικής οικονομίας αναμένεται να συγκρατήσουν την εσωτερική και εξωτερική ζήτηση, ενισχύοντας τις αντιπληθωριστικές προσπάθειες της Τράπεζας, η οποία έχει θέσει ως πληθωριστικό στόχο για το 2007 το 4%. Ωστόσο, αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν πως η συρρίκνωση της συνολικής ζήτησης εν τέλει θα είναι μεγαλύτερη από την αναμενόμενη, εξέλιξη, η οποία σε συνδυασμό με την ενίσχυση της τουρκικής λίρας επιτρέπουν ή επιβάλλουν την περαιτέρω μείωση του βασικού επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας.

Σε συνάντηση τους με το Turkish Exporters Assembly οι εκπρόσωποι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου συμφώνησαν πως το επιτόκιο της Κεντρικής Τράπεζας ήταν αρκετά υψηλό αναλογικά με την κατάσταση της τουρκικής οικονομίας, χωρίς ωστόσο να συνηγορήσουμε με την άποψη των Τούρκων εξαγωγέων που επιθυμούν την περαιτέρω μείωση του βασικού επιτοκίου.

Ο Πρόεδρος της Akbank, υποστήριξε πως η συνέχιση της αναπτυξιακής διαδικασία της χώρας απαιτεί μεγαλύτερη μείωση των επιτοκίων της Κεντρικής Τράπεζας, καθώς ο πληθωρισμός έχει υποχωρήσει αισθητά, συνηγορώντας με το σύνολο των βιομηχάνων, αλλά και μερίδα των υπουργών της κυβέρνησης.

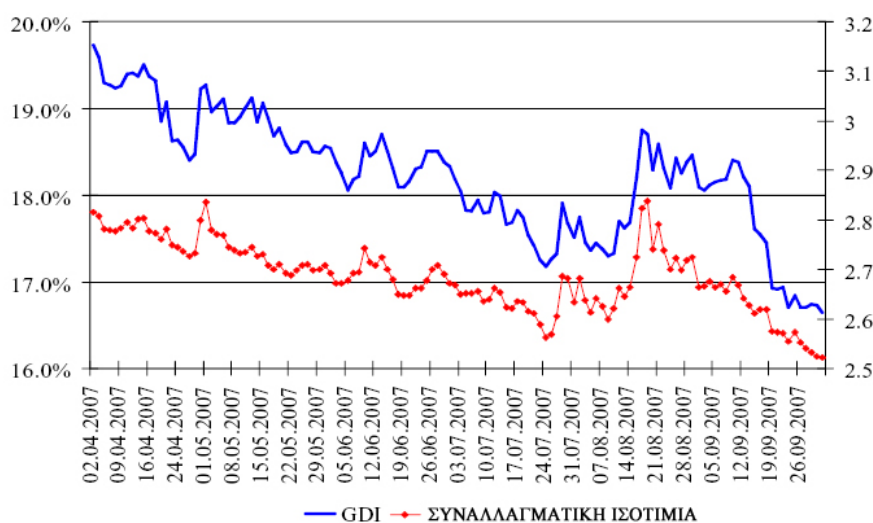
3.6 Αγορά Χρήματος

Η χρηματοπιστωτική κρίση στις ΗΠΑ σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια των προηγούμενων μηνών επηρέασε σημαντικά την τουρκική αγορά χρήματος και κεφαλαίων. Η κρίση που ξεκίνησε από την αμερικάνικη αγορά στεγαστικών δανείων σταδιακά διαδόθηκε στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος των ΗΠΑ και στις διεθνείς αγορές, περιορίζοντας σημαντικά τη ρευστότητα. Η μείωση της ρευστότητας σε συνδυασμό με τη γενικότερη ανησυχία που επικράτησε για τη δυνατότητα ανάκαμψης των αγορών από την κρίση, έπληξε ιδιαίτερες τις αναδόμενες αγορές, μία εκ των οποίων είναι και η Τουρκία. Το ομολογιακό επιτόκιο διατήρησε μία σταθερή πτωτική πορεία μετά την προκήρυξη των πρόωρων εκλογών της 22ας Ιουλίου και την απομάκρυνση του ενδεχομένου στρατιωτικού πραξικοπήματος, η οποία διακόπηκε από την εξάπλωση της κρίσης της αγοράς στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ κατά τον Αύγουστο. Συγκεκριμένα, το ομολογιακό επιτόκιο από 17,2% της 24^{ης} Ιουλίου ανήλθε κατά 180 μονάδες βάσης, φτάνοντας το 18,8% την 16^η Αυγούστου. Ωστόσο, μετά τις παρεμβατικές κινήσεις των νομισματικών αρχών των ΗΠΑ και της Τουρκίας το ομολογιακό επιτόκιο επανήλθε στην πτωτική τροχιά των προηγούμενων μηνών, ξεπερνώντας το φράγμα του 17%. Αντίστοιχη ήταν και η πορεία της τουρκικής λίρας, η οποία επηρεάστηκε σημαντικά από την κρίση στις διεθνείς χρηματαγορές και ιδιαίτερα από την πτώση του δολαρίου ΗΠΑ διατηρώντας, ωστόσο, την ανοδική της πορεία.

Ως τα τέλη Ιουλίου η τουρκική λίρα συνέχισε την ανοδική της πορεία έναντι των ισχυρών νομισμάτων και κυρίως του αμερικάνικου δολαρίου, η συναλλαγματική ισοτιμία με το οποίο στις 24 Ιουλίου έπεσε στο 1,242. Ακολουθώντας τις τάσεις στις διεθνείς αγορές η συναλλαγματική ισοτιμία της τουρκικής λίρας με το δολάριο αυξήθηκε κατά 12,3% στις 17 Αυγούστου, όταν ανήλθε στο 1,395. Ωστόσο, τις επόμενες ημέρες η συναλλαγματική ισοτιμία ως προς το δολάριο διατήρησε μία ιδιαίτερος πτωτική πορεία, φτάνοντας στις 5 Οκτωβρίου στο 1,185 – επίδοση που είναι η χαμηλότερη από τον Ιούνιο του 2001.

Η συναλλαγματική ισοτιμία της τουρκικής λίρας με το δολάριο αυξήθηκε κατά 12,3% στις 17 Αυγούστου...

**ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΜΟΛΟΓΩΝ (GDI)*
ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΟΤΙΜΙΑ****

...ωστόσο, τις επόμενες ημέρες διατήρησε μία ιδιαίτερος πτωτική πορεία, φτάνοντας στις 5 Οκτωβρίου στο 1,185.

Στην περίπτωση γενικευμένης πολεμικής σύγκρουσης στο Βόρειο Ιράκ η πτώση του τουρκικού νομίσματος θα είναι μεγαλύτερη από την προσδοκώμενη.

ΠΗΓΗ: CBRT

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: ΥΑΡΙ KREDI BANK

*ΕΠΙΤΟΚΙΟ ΟΜΟΛΟΓΩΝ

**ΚΑΛΑΘΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΙΣΟΤΙΜΙΩΝ, 1 ΔΟΛΑΡΙΟ ΚΑΙ 0,77 ΕΥΡΩ

Η βελτίωση της αμερικανικής οικονομίας σε συνδυασμό με τη μείωση του επιτοκίου της Κεντρικής Τράπεζας της Τουρκίας αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την υπερτιμημένη – για πολλούς αναλυτές – τουρκική λίρα τους επόμενους μήνες, συμβάλλοντας, όμως, θετικά στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας. Στην περίπτωση, ωστόσο, γενικευμένης πολεμικής σύγκρουσης στο Βόρειο Ιράκ η πτώση του τουρκικού νομίσματος θα είναι μεγαλύτερη από την προσδοκώμενη.

3.7 Τραπεζικός Τομέας

Σε αντίθεση με τους άλλους τομείς της τουρκικής οικονομίας, ο τραπεζικός τομέας διατήρησε αμετάβλητη την αναπτυξιακή του πορεία. Ο συνολικός όγκος των τουρκικών καταθέσεων ανήλθε το Σεπτέμβριο στα 324,1 δις τουρκικές λίρες, σημειώνοντας αύξηση σε σχέση με την αρχή του έτους 9,2%, ενώ οι καταθέσεις σε τουρκικές λίρες έχουν ανέλθει στα 207,5 δις, σημειώνοντας αύξηση 14,3%, και οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα έχουν φτάσει 96,1 δις \$ δολάρια, παρουσιάζοντας άνοδο 16,9%. Ωστόσο, το Σεπτέμβριο παρατηρείται μία σχετική συρρίκνωση των καταθέσεων σε σχέση με τα επίπεδα του προηγούμενου μήνα, συγκεκριμένα δε, την 21^η Σεπτεμβρίου ο όγκος των καταθέσεων μειώθηκε κατά 0,8% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στη μείωση των καταθέσεων συναλλάγματος σε όρους τουρκικών λιρών, καθώς οι καταθέσεις συναλλάγματος σε αμερικανικά δολάρια αυξήθηκαν κατά 4,9%.

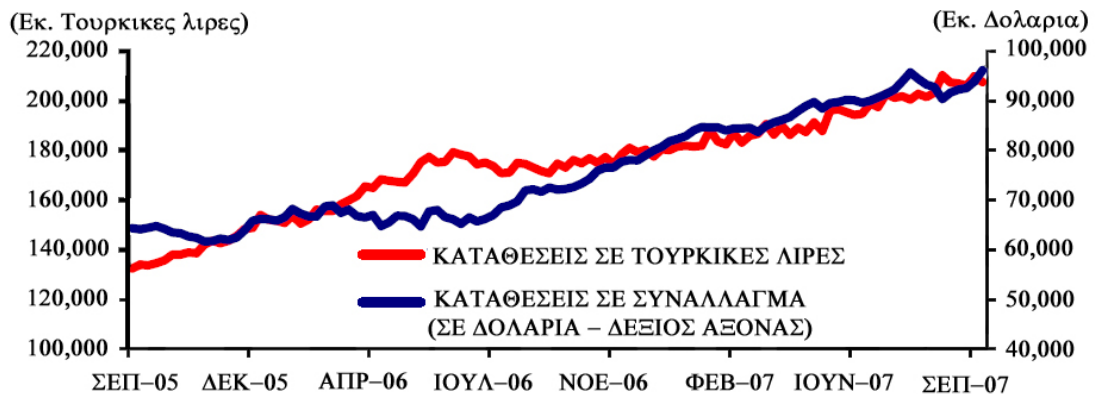
Ο τραπεζικός τομέας διατήρησε αμετάβλητη την αναπτυξιακή του πορεία.

Αντίστοιχη είναι και η εικόνα της πιστωτικής επέκτασης το 2007. Από την αρχή του έτους η συνολική αξία των χορηγήσεων έχει ανέλθει στα 240 δις τουρκικές λίρες, σημειώνοντας αύξηση 15,6% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι χορηγήσεις εκφρασμένες σε τουρκικές λίρες ανήλθαν 182,1 δις, σημειώνοντας αύξηση 18,8%, και οι χορηγήσεις σε ξένο νόμισμα ανήλθαν στα 57,9 δις τουρκικές λίρες, παρουσιάζοντας αύξηση 6,7%.

Από την αρχή του έτους η συνολική αξία των χορηγήσεων αυξήθηκε κατά 15,6%.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (2005 – 2007)

Τον Αύγουστο ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης μειώθηκε λόγω της έντονης μεταβλητότητας και ανησυχίας στις διεθνείς αγορές.

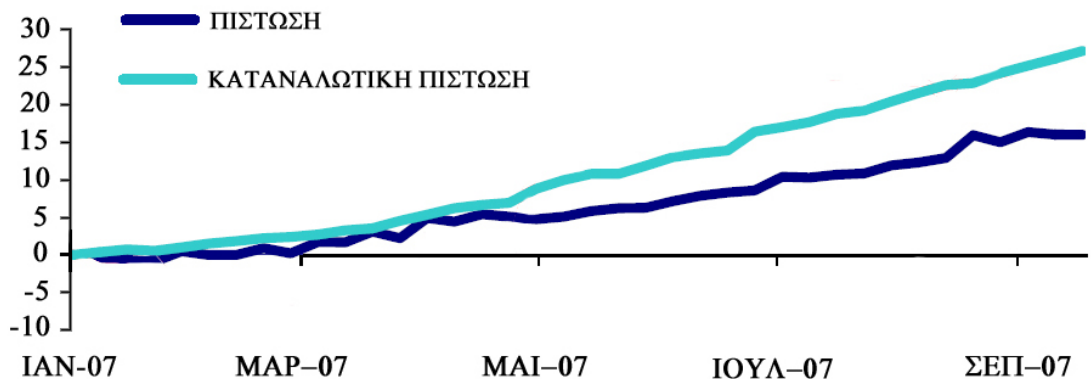
ΠΗΓΗ: BRSA

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: IS TURKIYE BANKASI

Από τον Αύγουστο, ωστόσο, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης μειώθηκε λόγω της έντονης μεταβλητότητας και ανησυχίας στις διεθνείς αγορές και συγκεκριμένα, την 21^η Σεπτεμβρίου ο ρυθμός αύξησης των χορηγήσεων ανήλθε, μόλις, στο 0,5% σε σχέση με την ίδια εβδομάδα του προηγούμενου μήνα. Η πιστωτική επέκταση των τελευταίων μηνών αποδίδεται στην αύξηση των χορηγήσεων λιανικής τραπεζικής, οι οποίες σε ετήσια βάση αυξήθηκαν κατά 23,1%, ενώ ο δείκτης των χορηγήσεων λιανικής τραπεζικής προς το σύνολο των χορηγήσεων αυξήθηκε από 44,1% του 2006 στο 46,9%, σύμφωνα με τα στοιχεία ως την 21^η Σεπτεμβρίου του 2007.

Ο δείκτης των χορηγήσεων λιανικής τραπεζικής προς το σύνολο των χορηγήσεων αυξήθηκε από 44,1% του 2006 στο 46,9%.

ΡΥΘΜΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, 2007

ΠΗΓΗ: BRSA

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: IS TURKIYE BANKASI

Αναφορικά με την σταθερότητα του τουρκικού τραπεζικού συστήματος, η κατάσταση παραμένει σχεδόν αμετάβλητη.

Αναφορικά με την σταθερότητα του τουρκικού τραπεζικού συστήματος, η κατάσταση παραμένει σχεδόν αμετάβλητη, καθώς από την αρχή του έτους ως το Σεπτέμβριο ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων έχει ανέλθει στο 3,8 – μόλις 0,1 μονάδες πάνω από την επίδοση του 2006, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης για τα δάνεια λιανικής τραπεζικής περιορίστηκε για την υπό εξέταση περίοδο κατά 0,1 μονάδες, φτάνοντας το 2,5%.

Τα τελευταία 2,5 χρόνια ο τραπεζικός κλάδος αποτελεί τον πιο αναπτυσσόμενο κλάδο της τουρκικής οικονομίας, προσελκύοντας σημαντικές εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων. Από το 2005 στην τουρκική τραπεζική αγορά έχουν εισέλθει 13 ξένες τράπεζες αυξάνοντας το μερίδιο των ξένων τραπεζών επί του συνόλου στο 29%. Τα επόμενα χρόνια αναμένεται αύξηση του μεριδίου των ξένων τραπεζών, καθώς η συνεχιζόμενη αναπτυξιακή πορεία της τουρκικής οικονομίας και η σταδιακή ενίσχυση της σταθερότητας αυτής καθιστούν την αναδυόμενη αγορά της Τουρκίας ιδιαίτερα ελκυστικό προορισμό των ξένων κεφαλαίων.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ					
	2005	2006	Ιούλ. 06	Αυγ. 06	Σεπ. 07*
Καταθέσεις {εκ. Τουρκικές λίρες (Τ.Λ)} εκτός διατραπεζικών καταθέσεων					
Σύνολο	243,160	296,815	323,217	326,138	324,184
Τουρκικές λίρες	153,995	181,532	202,809	206,970	207,493
Ξένο νόμισμα	89,165	115,283	120,408	119,167	116,692
Καταθέσεις σε ξ.ν./σύνολο καταθέσεων (%)	36,7	38,8	37,3	36,5	36
Αξιόγραφα (εκ. Τ.Λ) (ονομαστικές αξίες)					
Σύνολο	90,230	105,505	110,330	107,873	109,179
Εγχώριοι	64,191	65,177	61,939	64,492	64,444
Ξένοι	26,039	40,328	48,391	43,381	44,735
Χορηγήσεις (εκ. Τ.Λ) (εκτός δανείων σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς)					
Σύνολο χορηγήσεων σε Τ.Λ	147,510	207,603	232,370	241,626	240,061
σε Ξ.Ν	105,945	153,316	172,887	181,539	182,123
Δάνεια λιανικής τραπεζικής/σύνολο χορηγήσεων (%)	42,3	44,1	46,4	46,4	46,9
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (%)					
Σύνολο χορηγήσεων	4,8	3,8	3,6	3,7	3,8
Χορηγήσεις λιανικής	2,5	2,4	2,6	2,6	2,5
Καθαρή συναλλαγματική θέση τραπεζικού τομέα (εκ. \$)					
Σύνολο	-97	184	-672	-374	-401
Εντός ισολογισμού	-1,880	-5,467	-8,540	-6,957	-7,755
Εκτός ισολογισμού	1,784	5,651	7,868	6,583	7,354

Πηγή: IS Turkiye Bankasi

* 21^η Σεπτεμβρίου 2007

Σύμφωνα με έρευνα του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Άγκυρας, η καθημερινότητα των νοικοκυριών στην Τουρκία βασίζεται σημαντικά στον δανεισμό, καθώς το χρέος προς καταναλωτικές χορηγήσεις και πιστωτικές κάρτες αναλογεί στο 25% του μέσου εισοδήματος ενός νοικοκυριού.

Η οικονομική σταθερότητα και η προοπτική ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθιστούν την Τουρκία ελκυστικό προορισμό για τους ξένους επενδυτές. Μετά τη μεγάλη εισροή ξένων κεφαλαίων για επενδύσεις στον τουρκικό τραπεζικό τομέα, σημαντική εισροή επενδύσεων αναμένεται να κατευθυνθεί προς τον κλάδο των ασφαλειών. Σύμφωνα με τον John Withworth,, Διευθυντή της Oliver Wyman, ο κλάδος των ασφαλειών αναμένεται να αναπτυχθεί κατά 20% την επόμενη δεκαετία, προσφέροντας μεγάλες ευκαιρίες και δυνατότητες επένδυσης ξένων κεφαλαίων.

Σύμφωνα με τη λίστα των 300 μεγαλύτερων τραπεζών της Ευρώπης του περιοδικού Banker, η Isbank βρίσκεται στην 53^η θέση με κεφάλαιο 6,8 δις \$ και είναι η πρώτη από τις υπόλοιπες τουρκικές τράπεζες, ενώ ακολουθούν στην 69^η θέση η Akbank, στην 72^η θέση η Ziraat Bank, στην 87^η θέση η Vakifbank, στην 89^η θέση η Garanti και στην 95^η θέση η Yapi Kredi.

Τα νοικοκυριά στην Τουρκία βασίζονται σημαντικά στο δανεισμό.

Σημαντική εισροή επενδύσεων αναμένεται να κατευθυνθεί προς τον κλάδο των ασφαλειών.

Νέο ρεκόρ σημείωσε ο δείκτης IMKB-100 του Χρηματιστηρίου της Κωνσταντινούπολης.

Ο πρόεδρος της Garanti Bank δήλωσε πως αναμένει υψηλή κερδοφορία από τα τουρκικά τραπεζικά ιδρύματα για το τελευταίο τετράμηνο του 2007.

Νέο ρεκόρ σημείωσε ο δείκτης IMKB-100 του Χρηματιστηρίου της Κωνσταντινούπολης κατά την έναρξη των διακοπών του Ραμαζανιού, καθώς αυξήθηκε κατά 635,36 μονάδες ή 1,1%, φτάνοντας στις 58.053,4 μονάδες. Οι επιδόσεις του Χρηματιστηρίου της Κωνσταντινούπολης αναμένεται να επηρεαστούν σημαντικά από τις επιλογές της Κεντρικής Τράπεζας αναφορικά με την νομισματική πολιτική και τις εξελίξεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές.

Παρά την οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ λόγω των στεγαστικών δανείων και έφτασε και στην Ευρώπη, ο τουρκικός τραπεζικός τομέας δε φαίνεται να αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα. Τουναντίον, ενισχύει τις ευρωπαϊκές τράπεζες με ρευστότητα ύψους 15-20 εκατομμυρίων δολαρίων εβδομαδιαίως, σύμφωνα με τον πρόεδρο της Garanti Bank, Ergun Özen. Η ενίσχυση αυτή δεν προσφέρεται αφειδώς, καθώς οι τουρκικές τράπεζες αρνούνται να χρηματοδοτήσουν αφερέγγυα ευρωπαϊκά τραπεζικά ιδρύματα. Ο Özen προσέθεσε ότι οι τουρκικές τράπεζες δεν είναι ευάλωτες ενώπιον της παρούσης κρίσης, γεγονός που αποδεικνύει την επιτυχημένη πολιτική διαχείρισης κινδύνων εκ μέρους τους. Τις τελευταίες έξι εβδομάδες, η τουρκική αγορά χρήματος γνώρισε εκροές ρευστότητας συνολικής αξίας 6 δις δολαρίων, ωστόσο από τις 10 Σεπτεμβρίου η κατάσταση άρχισε να ισορροπεί, με νέες εισροές χρήματος. Κλείνοντας, ο πρόεδρος της Garanti Bank δήλωσε πως αναμένει υψηλή κερδοφορία από τα τουρκικά τραπεζικά ιδρύματα για το τελευταίο τετράμηνο του 2007.

4. Η Τουρκική Πολιτική των Αγωγών.

του

Χρήστου Τσαπακίδη*

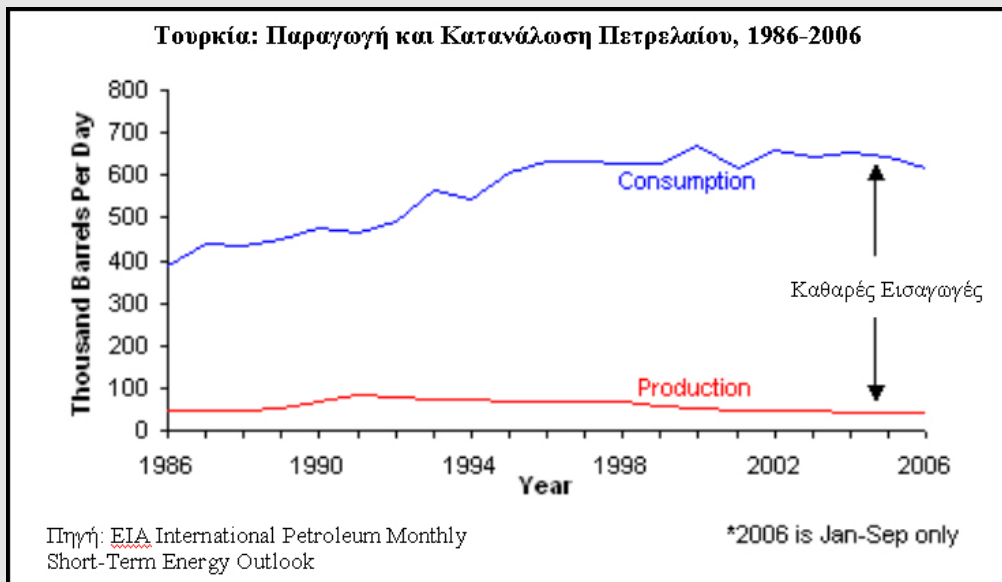
Ήδη από τη δεκαετία του 1990 οι τουρκικές κυβερνήσεις έχουν εντείνει τις προσπάθειές τους για να καταστεί η χώρα ενδιάμεσος σταθμός αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου προερχόμενα από την Κασπία, την Κεντρική Ασία, αλλά και τη Μέση Ανατολή. Μία τέτοια εξέλιξη θα είχε πολλαπλά οφέλη για την Τουρκία. Κατ' αρχάς θα επιτυγχανόταν η ενεργειακή ασφάλεια της χώρας και θα καλυπτόταν η αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση. Η Τουρκία διαθέτει αποδεδειγμένα πετρελαϊκά αποθέματα 300 εκατομμυρίων βαρελιών και παράγει 43.000 βαρέλια/ημέρα, ενώ διαθέτει αποθέματα φυσικού αερίου περίπου 8,5 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων, παράγοντας περίπου 700 εκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος. Οι ποσότητες αυτές ωχριούν μπροστά στην εγχώρια κατανάλωση, η οποία διαμορφώνεται στα 618.000 βαρέλια/ημέρα για το πετρέλαιο και στα 22,5 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος για το αέριο. Ως εκ τούτου, η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να προβαίνει σε μαζικές εισαγωγές για να καλύπτει τα κενά που προκύπτουν. Για την ενίσχυση δε της ενεργειακής της ασφάλειας, η Τουρκία επιδιώκει την αγορά ενεργειακών πόρων από περισσότερους παραγωγούς, κάτι βέβαιο που ισχύει περισσότερο για την αγορά πετρελαίου και λιγότερο για την αγορά αερίου, όπου η Ρωσία είναι υπεύθυνη για το 67% των τουρκικών εισαγωγών. Επιπροσθέτως, αν η Τουρκία καθίστατο κόμβος των αγωγών πετρελαίου και αερίου που θα τροφοδοτούσαν τρίτες χώρες, τότε θα απολάμβανε υψηλά έσοδα από τέλη διέλευσης και λειτουργίας. Τα οφέλη, όμως, δεν περιορίζονται στην οικονομία. Η Τουρκία θα αύξανε σημαντικά τη γεωστρατηγική της σημασία, γεγονός που θα την καθιστούσε πολύτιμη για την Ευρώπη σε μία περίοδο που η χώρα πασχίζει να εισέλθει στην ΕΕ, αλλά και θα την βοηθούσε να προσεγγίσει τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας με τις οποίες άλλωστε διαθέτει και κοινούς πολιτισμικούς δεσμούς.

Η Τουρκία τα τελευταία χρόνια έχει επιτύχει την προώθηση αρκετών σχεδίων για την κατασκευή αγωγών, οι οποίοι είτε τροφοδοτούν την ίδια, είτε συνεχίζουν μέσω αυτής σε άλλες χώρες για να παράσχουν ενέργεια και αλλού. Όσον αφορά τη μεταφορά πετρελαίου, οι σημαντικότεροι αγωγοί είναι:

- Ο αγωγός Μπακού-Τιφλίδα-Τσεϊχάν (BTC), ο οποίος αποτελεί τον σηματοφόρο των αγωγών τουρκικού ενδιαφέροντος, καθώς είναι ο πρώτος αγωγός που μεταφέρει πετρέλαιο από την Κασπία παρακάμπτοντας το ρωσικό έδαφος και ο πρώτος σημαντικός αγωγός για τον οποίο η Τουρκία αποτελεί τερματικό σταθμό. Αρχισε να λειτουργεί τον Μάιο του 2005, το κόστος του κυμάνθηκε στα τέσσερα δισεκατομμύρια δολάρια και έχει μήκος 1.760 χιλιομέτρων. Μπορεί να μεταφέρει ένα εκατομμύριο βαρέλια/ημέρα, ενώ τη διαχείρισή του έχει αναλάβει κοινοπραξία 11 πετρελαϊκών εταιριών υπό την ηγεσία της British Petroleum. Τα έσοδα για το τουρκικό κράτος από τέλη διαμετακόμισης και λειτουργίας εκτιμώνται μεταξύ 140 και 200 εκατομμυρίων δολαρίων ετησίως.
- Ο αγωγός Κιρκούκ-Τσεϊχάν συνδέει το Βόρειο Ιράκ με το μεσογειακό λιμάνι της Τουρκίας, έχει μήκος 966 χιλιόμετρα και μπορεί να μεταφέρει περίπου 1,6 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως. Μετά, όμως, την αμερικανική

εισβολή στο Ιράκ το 2003 και την αναρχία που εξαπλώθηκε στη χώρα, ο αγωγός έγινε στόχος σαμποτάζ και λειτουργεί πλέον μόνο σποραδικά.

- Ο αγωγός Σαμπούντος-Τσειχάν βρίσκεται ακόμη υπό μορφή προτάσεως και στόχο έχει την παράκαμψη των Στενών του Βοσπόρου, τα οποία γνωρίζουν τα τελευταία έτη αυξανόμενη κίνηση λόγω της αύξησης των δρομολογίων των τάνκερ που ξεκινούν από ρωσικά λιμάνια, κυρίως από το Νοβοροσίσκ.

Όσον αφορά στη μεταφορά φυσικού αερίου, οι κυριότεροι αγωγοί είναι οι εξής:

- Ο αγωγός Blue Stream αποτελεί το κυριότερο μέσο μεταφοράς ρωσικού αερίου στην Τουρκία και θα καλύπτει αποκλειστικά τη ζήτηση αυτής της χώρας. Ο κόστος 3,2 δισεκατομμυρίων αγωγός κατασκευάστηκε από τη ρωσική εταιρεία φυσικού αερίου Gazprom, την ιταλική ENI και την τουρκική Botaş, οι οποίες είναι και οι υπεύθυνες για τη διαχείρισή του. Ο Blue Stream έχει συνολικό μήκος 1.213 χιλιόμετρα και δυναμικό μεταφοράς τα 16 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, το οποίο θα επιτευχθεί μέχρι το 2010. Η λειτουργία του άρχισε το 2003, αν και εγκαινιάστηκε μόλις τον Νοέμβριο του 2005.
- Ο Ρώσο-Τουρκικός αγωγός – γνωστός και ως Διαβαλκανικός αγωγός – που καταλήγει στην Τουρκία περνώντας διαδοχικά την Ουκρανία, τη Μολδαβία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία μπορεί να μεταφέρει 14 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα στη γείτονα. Η λειτουργία του ξεκίνησε μέσα στο 1992.
- Ο Ιρανό-Τουρκικός αγωγός συνδέει το Ταμπρίζ με την Άγκυρα και εγκαινιάστηκε το 2002 έπειτα από μία πολύχρονη καθυστέρηση. Ο αγωγός μπορεί να μεταφέρει έως 14 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, αν και ορισμένα τεχνικά προβλήματα και επιθέσεις από Κούρδους αυτονομιστές ενδεχομένως να εμποδίσουν την απρόσκοπτη λειτουργία του.
- Ο αγωγός του Νοτίου Καυκάσου συνδέει το Μπακού με την Τιφλίδα και το Ερζερούμ και στο μεγαλύτερο μέρος του είναι παράλληλος στον πετρελαιαγωγό Μπακού-Τσειχάν. Η λειτουργία του άρχισε μόλις φέτος, στις αρχές Ιουλίου, έπειτα από την επίλυση τεχνικών προβλημάτων που σχετιζόνταν με την άντληση του αερίου από το αζερικό πεδίο Σαχ Ντενίζ. Το σχέδιο κόστισε 1,3 δισεκατομμύρια δολάρια και αναλήφθηκε από επτά εταιρίες. Κύριοι μέτοχοι είναι η BP και η Statoil, οι οποίες διαθέτουν από 25,5%. Ο αγωγός μπορεί να μεταφέρει σε πρώτο στάδιο 8,6 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος, ενώ μέχρι το 2012 θα φτάσει στα 16 δισεκατομμύρια και μέχρι το 2015 τα 20 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.
- Ο Ελληνοτουρκικός αγωγός, του οποίου η κατασκευή άρχισε τον Ιούλιο του 2005, θα συνδέεται με τον αγωγό του Νοτίου Καυκάσου και θα μεταφέρει στην Ελλάδα αζερικό φυσικό αέριο. Σε δεύτερο στάδιο προβλέπεται η επέκταση του αγωγού στην Ιταλία. Αρχικά θα μεταφέρει 800 εκατομμύρια κυβικά μέτρα αερίου ανά έτος, ενώ μέχρι το 2012 η ποσότητα αυτή θα αυξηθεί στα 11,5 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, εκ των οποίων τα 2,8 εκατομμύρια θα καταλήγουν στη χώρα μας και τα υπόλοιπα στην Ιταλία.
- Η κατασκευή του αγωγού Nabucco έχει ήδη αποφασισθεί να ξεκινήσει μέσα στο 2008 και το κόστος του εκτιμάται στα 6 δισεκατομμύρια δολάρια. Όταν ολοκληρωθεί αυτό το κολοσσιαίο έργο – το 2013 σύμφωνα με το πρόγραμμα – το φυσικό αέριο της Κασπίας, της Κεντρικής Ασίας και ενδεχομένως αργότερα και της Μέσης Ανατολής θα έχει ως προορισμό την καρδιά της Ευρώπης, την Αυστρία μέσω ενός αγωγού 3.300 χιλιομέτρων, από τα οποία τα 2.000 θα βρίσκονται σε τουρκικό έδαφος. Σε πρώτη φάση ο αγωγός θα έχει δυνατότητα μεταφοράς μεταξύ 8 και 12

δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων αερίου ανά έτος, ενώ μέχρι το 2020 η δυνατότητα μεταφοράς θα φθάσει τα 30 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως.

- Το σχέδιο για την κατασκευή ενός δια-κασπιακού αγωγού που θα ένωνε το Τουρκμενιστάν με την Τουρκία εγκαταλείφθηκε μετά την ανακάλυψη των πλούσιων κοιτασμάτων στο Σαχ Ντενίζ του Αζερμπαϊτζάν και την προώθηση του αγωγού του Νοτίου Καυκάσου. Μελλοντικά ωστόσο ενδέχεται να συζητηθούν προτάσεις για τη μεταφορά τουρκμενικού αερίου μέσω του αγωγού του Νοτίου Καυκάσου. Συζητήσεις για τη σύνδεση της Τουρκίας με τον Αραβικό αγωγό βρίσκονται, επίσης, σε προχωρημένο στάδιο. Ο αγωγός αυτός ξεκινά από την Αίγυπτο και παρακάμπτοντας το Ισραήλ περνά στην Ιορδανία και καταλήγει στη Συρία και τον Λίβανο. Αν τελεσφορήσουν οι διαπραγματεύσεις, ο αγωγός θα συνεχίσει μέχρι την Τουρκία – πιθανώς και μέχρι την Κύπρο – και ενδεχομένως να επεκταθεί μέχρι τη Δυτική Ευρώπη.

Στο πλαίσιο των προσπαθειών τους να καταστεί η χώρα διαμετακομιστικό κέντρο ενεργειακών πόρων, οι τουρκικές κυβερνήσεις συναντούν ορισμένες εξωγενείς μεταβλητές που ενθαρρύνουν τις πρωτοβουλίες τους και άλλες που τις δυσχεραίνουν. Η Ουάσινγκτον στάθηκε αρωγός στην πολιτική της Άγκυρας ήδη από τα πρώτα στάδια διαμόρφωσής της. Απώτερος σκοπός των ΗΠΑ ήταν η αποφυγή της εξάρτησης της Ευρώπης από τους ενεργειακούς πόρους της Ρωσίας και παράλληλα η προσέγγιση των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας, χωρών πλούσιων σε ενεργειακά αποθέματα και βεβαίως τοποθετημένων στο μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας. Σταδιακά και εξαιτίας της γιγάντωσης των ρωσικών εταιριών Lukoil (πετρέλαιο), Gazprom (φυσικό αέριο) και Transneft (αγωγοί), οι Αμερικάνοι ενθάρρυναν τη συνεργασία της Άγκυρας με τις τουρκόφωνες χώρες ως ένα μέσο υπεράσπισης των πετρελαϊκών εταιριών αμερικανικών συμφερόντων. Κορωνίδα της αμερικανοτουρκικής συνεργασίας αποτελεί ο αγωγός BTC.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη σειρά της, επιδιώκοντας τη διαφοροποίηση της προσφοράς, των διόδων, αλλά και μεθόδων μεταφοράς του πετρελαίου και του φυσικού αερίου προς τις αγορές των κρατών-μελών της, διάκειται θετικά στην προοπτική της Τουρκίας ως διαμετακομιστικού κέντρου. Η Επιτροπή, μάλιστα, στο έγγραφό της προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με τίτλο «Ενεργειακή Πολιτική για την Ευρώπη» [COM(2007) 1] θέτει την ολοκλήρωση του Nabucco μέσα στα σχέδια άμεσης προτεραιότητας για την επίτευξη της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ.

Κυριότερη απειλή στα τουρκικά σχέδια αποτελεί η Ρωσία, η οποία μέσα στο 2007 προέβη σε δύο ενέργειες που υπονομεύουν τον ρόλο της Άγκυρας στην ενεργειακή σκακιέρα. Στις 15 Μαρτίου υπέγραψε μαζί με τη Βουλγαρία και την Ελλάδα τη συμφωνία για την κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, ο οποίος αφενός μπορεί να λειτουργήσει ανταγωνιστικά απέναντι στο αγωγό BTC, και αφετέρου επιτρέπει στη Ρωσία να παρακάμψει τα Στενά του Βοσπόρου και τους όποιους περιορισμούς θα μπορούσε να επιβάλει η Τουρκία. Στις 23 Ιουνίου η ρωσική εταιρεία Gazprom και η ιταλική ENI υπέγραψαν συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού «Νότιο Ρεύμα» (South Stream), ο οποίος θα μεταφέρει ρωσικό, τουρκμενικό και καζακικό φυσικό αέριο στις χώρες της Κεντρικής και Νότιας Ευρώπης παρακάμπτοντας την Τουρκία. Ο συγκεκριμένος αγωγός, όταν θα ολοκληρωθεί θα έχει τη δυνατότητα μεταφοράς 30 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων αερίου ετησίως και θα λειτουργήσει ανταγωνιστικά του Nabucco, ο οποίος εκτός από προβλήματα χρηματοδότησης και τήρησης του αρχικού χρονοδιαγράμματος κατασκευής αντιμετωπίζει και σοβαρά προβλήματα λειτουργικότητας, καθώς το Τουρκμενιστάν και το Καζακιστάν θα προτιμήσουν εν τέλει τους ρωσικούς αγωγούς για τη μεταφορά του αερίου τους (υπέγραψαν σχετικές συμφωνίες με τη Ρωσία μέσα στην άνοιξη) και οι ποσότητες που μπορεί να διαθέσει το Αζερμπαϊτζάν μόνο του δεν επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες του αγωγού.

Το ζήτημα του Ιράν επηρεάζει αρνητικά την τουρκική πολιτική. Λόγω της θέσης της, η Τουρκία θα μπορούσε να μεταφέρει το ιρανικό φυσικό αέριο στην Ευρώπη μέσω του Nabucco αλλά και λοιπών αγωγών, αυξάνοντας τη γεωστρατηγική της σημασία. Οι κυρώσεις, όμως, που έχουν επιβληθεί στο Ιράν, τη δεύτερη σε σειρά χώρα με τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου, δεν επιτρέπουν στην Άγκυρα να λάβει πρωτοβουλίες μεγάλης κλίμακας.

Τέλος, ένα μείζονος σημασίας ζήτημα που απασχολεί την τουρκική ηγεσία είναι η ασφάλεια των αγωγών. Ήδη έπειτα από την αμερικανική εισβολή στο Ιράκ και το χάος που επισκίασε τη χώρα, ο αγωγός Κιρκούκ-Τσεϊχάν δέχεται συνεχώς επιθέσεις και λειτουργεί πλέον μόνο περιστασιακά. Τα προβλήματα, όμως, δεν περιορίζονται έξω από τα σύνορα της Τουρκίας. Εν μέσω των συγκρούσεων του τουρκικού στρατού με τους Κούρδους αυτονομιστές, το PKK απειλεί να στραφεί εναντίον των αγωγών που λειτουργούν εντός των συνόρων. Κάτι τέτοιο βεβαίως αποτελεί εφιαλτικό σενάριο για την Άγκυρα, η οποία θα κινδύνευε έτσι να χάσει μέρος της γεωστρατηγικής της σημασίας.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Bacik Göktan, "Turkey and Pipeline Politics", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Volume 7, Number 2, June 2006, pp. 293-306
- Bahgat Gawdat, "Europe's energy security: challenges and opportunities", *International Affairs*, Volume 82, Number 5, 2006, pp. 961-975

Commission of the European Communities: *Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament - An Energy Policy For Europe*, Brussels, 10.1.2007, COM(2007) 1 final

Karasac Hasene, "Actors of the new 'Great Game', Caspian oil politics", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Volume 4, Number 1, 2002, pp. 15-27

Kasim Kamer, "The transportation of Caspian oil and regional stability", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Volume 4, Number 1, 2002, pp. 37-45\

Διαδίκτυο

http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/

<http://www.botas.gov.tr/>

<http://www.bp.com/>

<http://www.eia.doe.gov/>

<http://www.gazprom.com>

* *Χρήστος Τσαπακίδης είναι πολιτικός επιστήμονας και συνεργάτης του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής.*

5. Turkey's Political Scene since 2002 Elections with AKP Government

Assoc. Professor Dr. Filiz Baskan¹
An interview taken by Ahmet Toprak²

Note of the Editor: Assoc. Professor Filiz Baskan adopts the official Turkish terminology concerning Cyprus, which of course is not accepted by the Greek government. According to International Law there is only one Republic of Cyprus and this is not the part of the island controlled by the Turkish Army. Still we think it would not be justified to make any change to the original answers.

At 22 July general elections the AKP (Justice and Development Party) managed to score an electoral victory and take 47 percent of the total votes. As an academician what is your opinion about the election results? What is the rationale behind the AKP's success?

When we examine history of Turkish politics, the AKP (the Justice and Development Party) stands to be the second political party that succeeds to increase their voting ratios in the elections while they are in power. The first party that achieved that success was the DP (the Democratic Party) in 1950's. In general this success is hardly achieved by the political parties mostly if they get high percentage of vote in the first elections, the percentage of vote decreases at the second elections. This victory can not be underestimated as the AKP increased their percentage of vote from 36 to 47 percent at the second elections. We have to mention that presidential elections that could not be completed before the elections in order to fully understand the success of the AKP. It is true to mention that both the AKP and opposition parties were not able to manage successfully the presidential elections in Turkey. However, at the end, the AKP succeeded to turn out that reaction of Turkish people into votes by introducing themselves as unjustly treated by the state elite and the political elite during the presidential elections and the party based its election propaganda mainly on this unjust treatment.

Another reason behind the AKP's victory lies in the fact that opposition parties are not qualified enough: They could not criticize the AKP in an efficient manner while it was in power. In addition while we are trying to figure out the reasons of the success of the AKP in the 2007 general elections, we should underline the significance of the economic policies of the AKP. Although its economic policies have been severely criticized due to the rising current deficit and high level of unemployment rate, the inflation rate which was around 80-90 percent in the previous years, today recedes to 7-8 percent per year. Parallel to the decrease in the inflation rate the interest rates decreased too. Therefore, it can be claimed that Turkish people have been observing at least some kind of improvement within their daily lives. Of course, not every segment of the society has equally benefited from these improvements but lower class people have been backed by some aids in health and education sector in order to minimize their economic problems. However, we have to admit that, new socio-economic policies must be adopted in order to increase the living conditions of all Turkish people. When we examine the upper class people of Turkish society, we can observe that they have supported the AKP with a belief that the party has managed to create a stable economic environment in Turkey. Before the AKP came into power in 2002, Turkey had been governed by the coalition governments which led to

unstable economic environments as it was difficult to reach a consensus among coalition partners on social and economic policies. But the AKP was able to form a single-party government, and the decisions about Turkish economic and political life started to be taken much more easily when compared with previous coalition governments. So in order not to lose this stability upper-class people did support the AKP government. For those reasons we have mentioned above the AKP managed to gain a high level of support for the second time and came into power by taking 47 percent of the total votes in the 2007 general elections.

The Turkish Armed Forces' (TAF) declarations and comments were discussed a lot not only in Turkey but in other countries of the world. How did those declarations and comments affect the results of the 2007 general elections and the AKP's electoral success?

I do not believe that the Turkish Armed Forces' (TAF) declaration and comments had an impact upon the AKP's electoral success. I believe the TAF would prefer to show their reaction in a harsher manner during the presidential elections just before the general elections were held but they think that they cannot intervene in Turkish political life like they did in 1960, 1971 and 1980s. It is certain that they were not pleased with the candidacy of Abdullah Gül, who began his political career in an Islamist political party, for presidency, they did not have an aim of making a military coup since Turkey is trying to be a full member of the European Union by consolidating its democracy. In addition, there has been a global democratization trend especially following the fall of the Soviet Union. Under these circumstances it is not rational for the TAF to make another military coup. So they just declared a memorandum which is named as e-memorandum. So I believe the AKP did not give a reference to the memorandum of the TAF in its election campaign since the party does not want to have tense relations with the TAF.

Just like 22 July 2007 general elections, election of the 11th Turkish President echoed all over the world. How do you evaluate all those discussions about the election of Abdullah Gül as the 11th President of Turkey? Abdullah Gül stands to be the first politician with an Islamist background elected as the president of Turkey since Turkish Republic was established in 1923. What does it symbolize?

Yes, President Gül has an Islamist background. It should be mentioned that President Gül participated in Turkish political life within an Islamist political party, the Welfare Party (Refah Partisi). However, I believe that the AKP is not an Islamist party like its predecessors, Refah and Fazilet which were dissolved by the Constitutional Court. We can say that all ideologies and the ideological position of the political parties are in a change. The position leftist parties is changing, and of course the position of the Islamist parties is also changing. When we compare the Refah Party with the AKP we can see huge differences between the discourses of these two parties. Following the dissolution of the Fazilet Party, the Felicity Party and the AKP were founded: the Felicity Party represents the traditionalist wing and it managed to garner only around 1-2 percent of the total votes in the 2002 and 2007 general elections. Nevertheless the AKP represents the reformist wing of the Fazilet Party and it is more liberal when compared with Saadet Party not only in economic but also in political policies. The founders of the AKP claimed to support freedom and democracy. They take important steps on the way of Turkey's full membership to the EU. So I am in a doubt to call the AKP as an Islamist party. I believe it is not an Islamist party. Furthermore, the leaders of the AKP present their party as a conservative democrat one. Although it is presented as a moderate Islamist party by foreign press, the party leaders strictly oppose this idea. In addition most recent academic studies call the AKP a center-right party or a "conservative democrat" party. But I am not sure whether the AKP has managed to fully explain this matter to the Turkish public. I believe resistance against President Gül and the AKP explains this inability of convincing people for not being an Islamist party. We also have to underline the fact that most of the reaction was given to President Gül's headscarved wife. It has been proposed that President's wife cannot wear a headscarf because Turkish Presidency is the highest position and President represents all Turkish people. Not only the CHP which is the main opposition party but also the TAF could not accept the idea of a Turkish President who has a headscarved wife. Due to these pressures, Turkish Parliament could not manage to elect the President. Although the AKP garnered 36 percent of the total votes in the 2002 general elections, it was not able to elect its candidate as the president of Turkey. When we look at the Turkish political history, we can see that the Motherland Party elected its candidate, Turgut Özal, and the True Path Party elected its own candidate, Süleyman Demirel, as the President. However, as we mentioned the AKP could not do it. But right after the 2007 general elections, after gathering 47 percent of the total votes, the AKP has made its candidate to become the president of Turkey.

Is it true to state that there has been a big change within Turkish political scene since 2002 general elections together with the AKP government?

Yes, there has been a great change within Turkish political scene. First of all, none of the governments was determined to make Turkey full member of the European Union. As soon as the AKP came to power the leaders of the party started to visit the leaders of the members of EU. Another important difference is the way they approach the Cyprus problem. None of the Turkish governments managed to handle with the Cyprus problem as the AKP did. The party has been strong-minded in finding a solution to the Cyprus problem. At the end Turkey mostly benefited from this move. Northern Republic of Cyprus said ‘YES’ to Annan Plan while Southern part of Cyprus said ‘NO’. Although Northern Republic of Cyprus did not benefited from Annan Plan, the way the AKP handle with the process stands to be great success. Other important change is related to the way AKP approaches the Kurdish problem. Before the AKP government, most of the governments not only center left but also center right ones did not accept that Turkey has been facing with a Kurdish problem. They prefer giving different names like “southeast problem” or “feudal order problem” to existing Kurdish problem. However, the AKP stands to be the first party that calls the problem as Kurdish problem and starts building up policies in order to solve this existing problem that Turkey faces.

Recent researches indicate that public support for EU membership within Turkey receded. What are the main reasons for Turkish people to loose their support in EU membership?

There are various reasons. First one is the Cyprus question that we have mentioned before. Even though Turkey has made significant moves to solve the dispute within Cyprus, the EU did not work enough to improve the economic situation of Northern Republic of Cyprus. What is more the EU puts important barriers in front of Turkey on its way to membership of the EU. They use Cyprus problem to block Turkey’s accession period. This stands to be an important example in the eye of Turkish public. The EU forced Turkey to recognize Southern part of Cyprus by opening her ports and airports to Southern part of Cyprus and present this as one of the provisions on the way to become a full-member of the Union. This made the public support for EU to diminish. Also the EU wants Turkey to abolish the article 301 of its constitution which prohibits words and acts that insult Turkishness but the opposition parties and majority of Turkish people are against the abolishment of the article 301 of Turkish constitution. Also there has been a huge debate within Turkey about this issue as there are some charges about this article and famous writers like Orhan Pamuk and Elif Şafak were trialed for violating this article. What is more the minority problem made the public support for the EU to diminish. Minority’s rights to have property and their rights to open foundations in Turkey made Turkish people anxious. And the way the EU approaches this question made the Turkish people’s support for EU diminish again. Also the EU is mostly introduced as a Christian Union which Turkey does not have a room within. So Turkish people believe that the EU is never going to accept Turkey as a full-member. Of course the EU is not a homogeneous structure that some sees Turkey as an asset while the other as a liability. It is just like the same for Turkey. These are the main reasons of decreasing public support for Turkey’s EU membership.

¹ *Assoc. Prof. Dr. Filiz Baskan, Head of Department of International Relations and European Union, Izmir University of Economics.*

² *Ahmet Toprak (M.A.), Department of International Relations and European Union, Izmir University of Economics.*

6. Οι περιφερειακές ανισότητες στην Τουρκία: Απειλή ή Ευκαιρία;

του

Δημήτρη Μπουρικού*

Η σημασία των περιφερειών αποκτά ολοένα και αυξανόμενο πολιτικό και ερευνητικό ενδιαφέρον σε συνθήκες διεθνοποίησης των ροών κεφαλαίου, υπηρεσιών, αγαθών και ανθρωπίνου δυναμικού. Οι σημαντικότεροι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί αφιερώνουν ολοένα και περισσότερους πόρους στην ανάδειξη και τη μελέτη των περιφερειών σε παγκόσμιο και κρατικό επίπεδο. Η σημασία αυτή φωτίζεται ακόμα περισσότερο στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης και των σχετικών συζητήσεων σε κάθε νέο κύμα διεύρυνσής της. Η περίπτωση της Τουρκίας και η σχετική δυσχέρεια της ΕΕ και επιμέρους κρατών μελών είναι ίσως ένα από τα καλύτερα διαθέσιμα παραδείγματα ανάδειξης της σημασίας της περιφερειακής προβληματικής τόσο στην εσωτερική προσπάθεια της Τουρκίας να εκσυγχρονίσει τις δομές της (θεσμικές, οικονομικές, κοινωνικές) όσο και στην «πίεση» του κοινοτικού κεκτημένου.

Αναλυτικότερα, η σημασία της Τουρκίας ως εν δυνάμει περιφέρειας της ΕΕ αναδεικνύεται από το γεγονός της επίπτωσής της σε μια σειρά χαρακτηριστικών της ΕΕ συγκριτικά με τις πρόσφατες διευρύνσεις του 2004 (ΕΕ15/ΕΕ25)

και του 2007 (EE25/EE27). Μια υποθετική είσοδος της Τουρκίας στην EE27 θα σήμαινε: διεύρυνση των περιφερειακών ανισοτήτων στο σύνολο της ΕΕ, αύξηση του πληθυσμού της EE27 κατά 15%, αύξηση της εδαφικής επικράτειας κατά 18%, αύξηση του ΑΕΠ μόνο κατά 2,2% και μείωση του μέσου κ.κ.ΑΕΠ κατά 9,1%. Το μέσο κ.κ.ΑΕΠ ως ποσοστό της EE15 θα μειωνόταν στο 79,4% αφού το κ.κ.ΑΕΠ της Τουρκίας (ΜΑΔ, στοιχεία 2003) αντιπροσωπεύει μόλις το 28,5% του μ.ο. της EE25 βλ. και Πίνακα 1). Δεδομένων των παραπάνω στοιχείων και του θεσμικού πλαισίου υλοποίησης της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ, το σύνολο της Τουρκίας θα ήταν επιλέξιμο για συγχρηματοδότηση υπό το στόχο 1 («σύγκλιση») και αξιόλογο τμήμα περιφερειών της EE27 θα έχανε την επιλεξιμότητά του λόγω της σημαντικής στατιστικής επίπτωσης από την είσοδο της Τουρκίας.

Πίνακας 1: Επίπτωση της εισόδου της Τουρκίας στην ΕΕ σε σχέση με τις διευρύνσεις του 2004 και 2007

Διευρύνσεις	Αύξηση της εδαφικής επικράτειας	Αύξηση του πληθυσμού	Αύξηση του συνολικού ΑΕΠ (Euro)	Επίπτωση στο κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ, τιμές 2003)	Μέσο κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ, 2003) (EE15=100)
EE15/EE25	23%	20%	4,7%	-8,8%	91,2
EE25/EE27	9%	6%	0,7%	-4,3%	87,4
EE27/EE27+ΤΟΥΡΚΙΑ	18%	15%	2,2%	-9,1%	79,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2004), Πίνακας 1, σελ. 38.

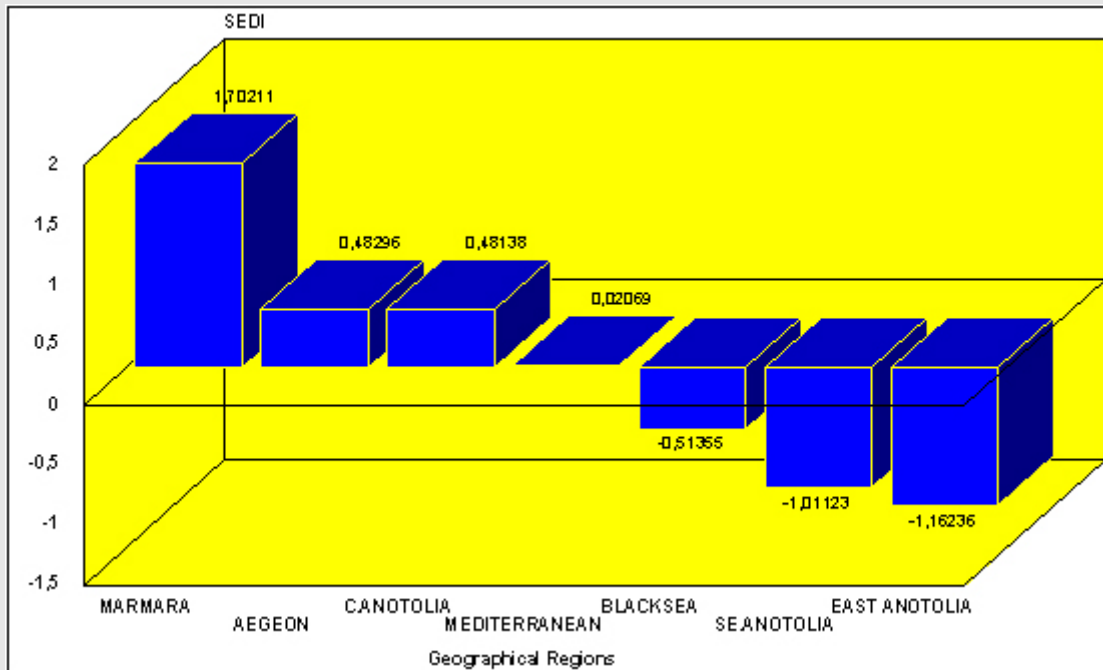
Οι προαναφερθείσες επιπτώσεις γίνονται πιο εμφανείς, αν δούμε αναλυτικότερα στοιχεία για τις περιφέρειες της Τουρκίας και την προσπάθεια σχεδιασμού και υλοποίησης περιφερειακής πολιτικής. Σε ένα πρώτο επίπεδο ανάλυσης, η Τουρκία φαίνεται να υφίσταται ένα «χάσμα» μεταξύ Δυτικής και Ανατολικής χώρας. Η Δυτική Τουρκία συγκεντρώνει το 63% του πληθυσμού, το 78% του ΑΕΠ και κ.κ.ΑΕΠ στο 123% του εθνικού μέσου όρου. Η Ανατολική Τουρκία συγκεντρώνει το 37% του πληθυσμού, το 22% του ΑΕΠ και κ.κ.ΑΕΠ στο 60% του εθνικού μέσου όρου.² Η χρήση ενός σύνθετου δείκτη περιφερειακής ανάπτυξης (SEDI)³ έχει καταλήξει στη «διάκριση» επτά αναπτυξιακών περιφερειών (βλ. Διάγραμμα 1): Μαρμαρά, Αιγαίου, Κεντρικής Ανατολίας, Μαύρης Θάλασσας, Μεσογειακής, Ανατολικής Ανατολίας και Νοτιοανατολικής Ανατολίας. Σύμφωνα με το δείκτη περιφερειακής ανάπτυξης (SEDI) καταγράφεται ένα μεγάλο χάσμα μεταξύ των περιφερειών: η περιφέρεια του Μαρμαρά με δείκτη 1,70 είναι η πιο αναπτυγμένη, ακολουθείται με διαφορά από τις περιφέρειες Αιγαίου (0,482) και Κεντρικής Ανατολίας (0,481), ενώ σημαντική υστέρηση καταγράφουν οι υπόλοιπες περιφέρειες, με την Ανατολική και Νοτιοανατολική Ανατολία στη δυσμενέστερη θέση (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 1: Η περιφερειακή διαίρεση της Τουρκίας στη βάση του σύνθετου κοινωνικο-οικονομικού δείκτη SEDI

Πηγή: Dincer, Ozaslan (2004)

Διάγραμμα 2: Δείκτης SEDI ανά περιφέρεια στην Τουρκία

Πηγή: Dincer, Ozaslan (2004)

Οι περιφερειακές ανισότητες στην Τουρκία είναι ακόμα πιο εμφανείς αν εξετάσουμε την κατανομή της φτώχειας. Τα χαμηλότερα ποσοστά φτώχειας καταγράφονται στις περιφέρειες του Μαρμαρά, του Αιγαίου και της Κεντρικής Ανατολίας. Αντιθέτως, τα ποσοστά φτώχειας στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Τουρκία ξεπερνούν ακόμα και το 50%!⁴ Η Τουρκία καταγράφει τις μεγαλύτερες περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ. Σύμφωνα με στοιχεία του 2003 (OECD, 2007), η φτωχότερη περιφέρεια της Τουρκίας έχει κ.κ.ΑΕΠ ίσο με το 32% του εθνικού μέσου όρου και η πλουσιότερη ίσο με το 349% (σχέση 1: 10,9). Η απόκλιση αυτή σε τόσο χαμηλά εισοδηματικά επίπεδα στο μ.ο. της χώρας συνιστά μείζον πρόβλημα πολιτικής με συνέπειες για τη διατήρηση της νομιμότητας των περιφερειών προς το εθνικό κέντρο («ανάπτυξη φυγόκεντρων δυνάμεων»), δεδομένης άλλωστε της παρουσίας των Κούρδων και των εξελίξεων στο Βόρειο Ιρακ.

Διάγραμμα 3: Περιφερειακή κατανομή της φτώχειας στην Τουρκία (2004)

Πηγή: Dansuk, Ozmen, Erdogan (2007), Figure 1, σελ. 53.

Οι εν λόγω περιφερειακές ανισότητες συνεπάγονται **απαιτήσεις προς το σύστημα σχεδιασμού και υλοποίησης περιφερειακής πολιτικής** στην Τουρκία. Οι απαιτήσεις αυτές ενισχύονται από τη διαδικασία εξευρωπαϊσμού της Τουρκίας, ωστόσο συναντούν **δυσχέρειες και εμπόδια** ανάλογα της συνολικής προσπάθειας εκσυγχρονισμού. Αναλυτικότερα, η περιφερειακή πολιτική σχεδιάζεται και υλοποιείται μέχρι και σήμερα από τον Κρατικό Οργανισμό Προγραμματισμού (εφεξής ΚΟΠ), θεσμός που ιδρύθηκε το 1961 και λειτουργεί ως υπηρεσιακή μονάδα του Γραφείου Πρωθυπουργού. Η περιφερειακή πολιτική αποτελούσε τμήμα του συνολικού αναπτυξιακού σχεδιασμού σε μακροχρόνια βάση (συνήθως πενταετή) με στοχοθεσία υπό την κηδεμονία των παραδοσιακών κλαδικών πολιτικών (Kayasu, 2006). Χαρακτηριστικό στοιχείο του συγκεντρωτισμού είναι το γεγονός ότι ο ΚΟΠ δεν είχε ούτε περιφερειακά γραφεία στις επιμέρους περιφέρειες. Όλα σχεδιάζονταν από την Άγκυρα στη βάση παροχής κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Στο καθεστώς αυτό εντάχθηκαν 22 επαρχίες (σε σύνολο 49) με κριτήρια συχνά μη επιστημονικά /ορθολογικά και περισσότερο πολιτικά (“clientilism”). Από το 5^ο Πενταετές Αναπτυξιακό Πρόγραμμα μέχρι και σήμερα αναπτύχθηκαν αρκετές ιδέες, χωρίς ωστόσο πρακτικό αποτέλεσμα (άρχισε να αναπτύσσεται η ιδέα της δημιουργία περιφερειακών θεσμών, προτάθηκε η δημιουργία 16 «λειτουργικών περιφερειών» και περιφερειακών αναπτυξιακών προγραμμάτων, προωθήθηκε η αναγκαιότητα χωρικής ανάλυσης και διάστασης της κλαδικής ανάπτυξης, ενισχύθηκε η τάση αποκέντρωσης του ΚΟΠ με την ίδρυση περιφερειακών οργάνων και περιφερειακών προγραμμάτων).⁵

Η περίοδος μετά το 1990 χαρακτηρίζεται από αδυναμίες, αντιφάσεις αλλά και κάποια βήματα ρήξεων και καινοτομιών. Η διαμόρφωση περιφερειακής πολιτικής και η προσπάθεια αντιμετώπισης των περιφερειακών ανισοτήτων ενισχύεται από την προσπάθεια ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ και την ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Αναδεικνύονται τα περιφερειακά προβλήματα της Τουρκίας και προωθούνται σταδιακά νέοι θεσμοί. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις τοπικών πρωτοβουλιών από ΜΚΟ και τον επιχειρηματικό τομέα, όπως το Ίδρυμα για την Περιφερειακή Ανάπτυξη Αιγαίου το 1992 και της Αρχής Ανάπτυξης Περιφέρειας Αιγαίου το 1993 (με συμμετοχή δήμων, επιχειρήσεων, επιμελητηρίων, ευρωπαϊκών εταιρών). Αξιόλογες υπήρξαν ανάλογες πρωτοβουλίες σε πιο στενό γεωγραφικό πεδίο, όπως οι αναπτυξιακοί οργανισμοί στη Σμύρνη (το 1999) και στη Μερσίνα (το 2002).

Η πίεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίζεται στην **υποχρέωση** της Τουρκίας να ενσωματώσει το **Κοινωνικό κεκτημένο** (επομένως και το κεκτημένο της περιφερειακής πολιτικής) και αποτυπώνεται στις σχετικές εκθέσεις προόδου.⁶ Τονίζονται οι τεράστιες ανισότητες, η έλλειψη σχετικών πληροφοριών από τις τουρκικές αρχές, το συγκεντρωτικό σύστημα σχεδιασμού περιφερειακής πολιτικής, η υποχρηματοδότηση των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών από τις δημόσιες επενδύσεις, η ανυπαρξία περιφερειακών αρχών, η ανυπαρξία ολιστικής και μακροπρόθεσμης στρατηγικής, η ανυπαρξία μηχανισμών αξιολόγησης και η έλλειψη συμμετοχικών διαδικασιών και διαβουλεύσεων με τους ενδιαφερόμενους σε περιφερειακό επίπεδο. Θετικές εξελίξεις καταγράφονται στην έναρξη περιφερειακού αναπτυξιακού προγράμματος για τη Νοτιοανατολική Ανατολία, την περιφερειακή αποκέντρωση του ΚΟΠ και τις νέες θεσμικές προσπάθειες. Το 2002 συμφωνήθηκε με την Eurostat η δημιουργία 26 Περιφερειών επιπέδου NUTSII (διαρθρωμένες σε 81 επιμέρους επαρχίες) και το 2006 ψηφίστηκε ο νόμος 5449 για την ίδρυση, το συντονισμό και τα καθήκοντα των Περιφερειακών Αρχών. Αυτές οι Περιφερειακές Αρχές προβλέπεται να αποτελέσουν τη «θεσμική σάρκα» των νέων περιφερειών κατά το ευρωπαϊκό πρότυπο με σκοπό τη διαμόρφωση και υλοποίηση της περιφερειακής πολιτικής στο πλαίσιο της προ-ενταξιακής βοήθειας και της μετέπειτα χρηματοδότησης από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ.⁷ Μέχρι σήμερα οι παραπάνω Αρχές δεν έχουν λειτουργήσει λόγω συνταγματικών προσφυγών με το σκεπτικό ότι η προτεινόμενη περιφερειακή συγκρότηση της χώρας θέτει σε κίνδυνο την εδαφική ακεραιότητα της χώρας (European Commission, 2007).

Οι **καταγεγραμμένες δυσχέρειες και αδυναμίες πολιτικής** της Τουρκίας **συνηγορούν υπέρ της αβεβαιότητας της ένταξης της χώρας στην ΕΕ** και της διαιώνισης των περιφερειακών προβλημάτων της (που συχνά προσλαμβάνουν χαρακτήρα πολιτικής αποσταθεροποίησης). Ωστόσο, μια προσεκτικότερη ματιά σε εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις, αναπτυξιακές στρατηγικές και συγκριτικές προβολές αφήνουν περιθώρια «επαναδιαπραγμάτευσης» της θέσης περί διαιώνισης της αρνητικής μοίρας της χώρας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Στο **πολιτικό επίπεδο**, η κυριαρχία της ευρωπαϊκής agenda του AKP, η εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας και η εκ νέου προώθηση των μεταρρυθμίσεων συμβάλλουν στην εμπέδωση των κατάλληλων θεσμικών εγγυήσεων, στοιχεία ευοίωνα για το άμεσο μέλλον της χώρας στο πεδίο της ενταξιακής προσπάθειας⁸. Στο **στρατηγικό οικονομικό επίπεδο**, το 9^ο Αναπτυξιακό Σχέδιο (DPT, 2006) της χώρας αφορά την περίοδο 2007-2013 (περίοδο δηλ. που συμπίπτει με την 4^η Προγραμματική Περίοδο της ΕΕ) και θέτει ως **στρατηγικό όραμα** τη δημιουργία μιας Τουρκίας ως χώρα της κοινωνίας της πληροφορίας, της σταθερότητας, της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας και πλήρους συμμετοχής στην Ευρώπη. Ως επιμέρους **στόχοι** αναφέρονται: η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η αύξηση της απασχόλησης, η ενδυνάμωση της ανθρώπινης ανάπτυξης και κοινωνικής αλληλεγγύης, η διασφάλιση της περιφερειακής ανάπτυξης και η υποστήριξη της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των δημόσιων υπηρεσιών. Τέλος,

η συγκριτική θέση της Τουρκίας στο πεδίο της κομβικής στρατηγικής της Λισαβόνας δεν είναι χειρότερη από αντίστοιχες κρατών μελών της ΕΕ (όπως η Πολωνία), ενώ η απόκλιση της από τις τέσσερις χειρότερες σε επιδόσεις χώρες μέλη της ΕΕ ανά πεδίο πολιτικής (κοινωνία της πληροφορίας, φιλελευθεροποίηση, χρηματοοικονομικές αγορές, επιχειρηματικό περιβάλλον, κοινωνική ενσωμάτωση, βιώσιμη ανάπτυξη) στηρίζει την άποψη ότι η Τουρκία δεν είναι λιγότερο προετοιμασμένη να συμβάλει σε μια ανταγωνιστική ΕΕ συγκριτικά με άλλες χώρες ήδη μέλη (πχ., Πολωνία).⁹

Καταληκτικά, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό της Τουρκίας θα αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στην προσπάθεια της χώρας για πλήρη ένταξη στην ΕΕ, συμβάλλοντας στη γενικότερη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξή της («οι περιφερειακές ανισότητες ως ευκαιρία»). Η περιφερειακή πολιτική (σε συνδυασμό με πολιτική κοινωνικής πρόνοιας) στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να αποτελέσει το “soft” εργαλείο για την επίλυση περιφερειακών ζητημάτων που αγγίζουν ακόμα και την αμφισβήτηση της εθνικής-κρατικής κυριαρχίας στη νοτιοανατολική περιφέρεια της χώρας.

¹ Το φαινόμενο της στατιστικής σύγκλισης περιφερειών του στόχου 1 ήδη συμβαίνει λόγω της εισόδου των 12 νέων μελών (ΕΕ15/ΕΕ25/ΕΕ27) και αφορά 13 περιφέρειες της ΕΕ15. Το γεγονός αυτό λήφθηκε υπόψη στη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013 με τη δημιουργία των περιφερειών “phasing-out” που συνεχίζουν να χρηματοδοτούνται ως περιφέρειες σύγκλισης.

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2004), σελ. 40.

³ Ο σύνθετος δείκτης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης αποτελείται από 58 μεταβλητές με κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, όπως ο πληθυσμός, η απασχόληση, η εκπαίδευση, η υγεία, οι υποδομές, η πρόνοια, η βιομηχανία, οι κατασκευές, η γεωργία και ο χρηματοοικονομικός τομέας (βλ. αναλυτικότερα Dincer, Ozaslan, ο.π.).

⁴ Βλέπε αναλυτικότερα στοιχεία Dansuk, Ozmen, Erdogan (2007).

⁵ Βλέπε αναλυτικότερα Dulupcu (2005).

⁶ http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/key_documents_en.htm .

⁷ Βλέπε Kayasu (2006), Dulupsu (2005) και DPT (2006).

⁸ Βλέπε για σχετικές εκτιμήσεις και: www.economist.com/countries/Turkey .

⁹ Βλέπε αναλυτικά WEF (2006).

Βιβλιογραφία

- Μπουρίκος Δ. (2007), «Το κράτος πρόνοιας στην Τουρκία», *Δελτίο για την Τουρκική Οικονομία*, τχ. 03, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής / ΕΚΠΑ, σελ. 25-29.
- Dansuk E., Ozmen M., Erdogan G. (2007), “Poverty and social stratification at the regional levels in Turkey”, in The Institute of Economics/ Friedrich Ebert Stiftung, *Social policy and regional development. Proceedings*, The Institute of Economics/ Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb, 33-64.
- Dincer B., Ozaslan M. (2004), *Regional disparities and territorial indicators in Turkey: Socio-Economic Development Index*, SPO, June 2004.
- DPT (2006), *Ninth Development Plan 2007-2013* (www.dpt.gov.tr).
- Dulupsu M. (2005), “Regionalization for Turkey: An Illusion or a Cure?”, *European Urban and Regional Studies*, 12 (2), 99-115.
- Eurofound (2007), *First European Quality of Life Survey: Quality of Life in Turkey* (<http://eurofound.europa.eu>).
- European Commission (2006), *Issues arising from Turkey’s Membership Perspective*, COM (2004) 656 final.
- European Commission (2007), *Turkey 2007 Progress Report*, SEC (2007) 1436.
- European Commission, *Regular Reports and Progress Report on Turkey, 1998-2006*.
- Kayasu S. (2006), “Institutional implications of regional development agencies in Turkey”, 42nd ISoCaRP Congress 2006.
- OECD (2007), *OECD Regions at a Glance: 2007 edition*, OECD, Paris (www.oecd.org).
- TURKSTAT (2007), *Turkey’s Statistical Yearbook 2006* (www.turkstat.gov.tr).
- WEF (2006), *The Lisbon Review 2006. Measuring Europe’s Progress in Reform*.
- World Bank (2006), *Turkey: Country Economic Memorandum 2006: Promoting sustained growth and convergence with the European Union* (www.worldbank.org).

*Ο Δημήτρης Μπουρίκος είναι πολιτικός επιστήμονας, υποψήφιος Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών και επιστημονικός συνεργάτης του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής.

7. Η θέση της γυναίκας στην Τουρκία

Της

Βασιλικής Καραντζιά*

Το ζήτημα της θέσης της γυναίκας στην Τουρκία και στην ισλαμική θρησκεία επανήλθε στην επικαιρότητα τους τελευταίους μήνες με αφορμή τη συζήτηση που αναπτύχθηκε σχετικά με τη σύζυγο του Προέδρου Γκιούλ και το θέμα της μαντίλας, το οποίο αποτελεί ένα έντονο σημείο τριβής στο εσωτερικό της Τουρκίας, κυρίως, όσον αφορά στην απαγόρευση ή μη, της χρήσης αυτής από τις γυναίκες στα πανεπιστήμια. Αναλύοντας κανείς το πολυδιάστατο ζήτημα της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας και μελετώντας τα διάφορα κριτήρια, εύκολα αντιλαμβάνεται την ανάγκη και τη μεγάλη σημασία μελέτης της θέσεως που οι γυναίκες έχουν στην τουρκική κοινωνία τόσο από την σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της μεταχείρισης των γυναικών με βάση την θρησκεία όσο και από αυτή της συμμετοχής της γυναίκας στην ανάπτυξη μέσω της εργασίας.

Οι δύο βασικές περιόδους όπου η Τουρκία παρουσίασε σημαντική πρόοδο αναφορικά με τα δικαιώματα των γυναικών είναι α) η περίοδος της αρχηγίας του Κεμάλ Ατατούρκ - κατά τη διαδικασία εκσυγχρονισμού και κοσμικοποίησης του τουρκικού κράτους - όπου νομοθετήθηκε η απαγόρευση της πολυγαμίας και καθιερώθηκε το δικαίωμα ψήφου των γυναικών και β) η πρώτη περίοδος διακυβέρνησης από το κόμμα του κ. Ερντογάν (2002-2007), κατά την οποία προωθήθηκαν πολλές και σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Οι γυναίκες αποκτούν, πλέον, ίσα δικαιώματα με τους άντρες σχετικά με το γάμο, την ιδιοκτησία και το διαζύγιο, ενώ, παράλληλα, προωθούνται νέα προγράμματα για τον περιορισμό της ενδοοικογενειακής βίας και την ενίσχυση της δυνατότητας πρόσβασης των κοριτσιών στην εκπαίδευση. Σημαντικές ήταν, επίσης, οι αλλαγές τόσο στον Αστικό όσο και στον Ποινικό κώδικα, καθώς και οι τροποποιήσεις στο Τουρκικό Σύνταγμα με βασικό στόχο την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και την εξάλειψη των διακρίσεων.

Σταδιακά, και ιδιαίτερα μετά τις νέες μεταρρυθμίσεις, η τουρκική κοινωνία διαφαίνεται να απομακρύνεται – έστω και λίγο – από το δεσπόζον «πατριαρχικό» πρότυπο και να ενισχύει τη θέση της γυναίκας μέσα σ' αυτή, εξέλιξη που αποδεικνύεται και από τα εκλογικά αποτελέσματα των τελευταίων χρόνων, καθώς στις τελευταίες εκλογές του Ιουλίου το ποσοστό των γυναικών στη βουλή ανήλθε στο 9,1% από 4,2% της προηγούμενης περιόδου - με την συμμετοχή 50 γυναικών από τις οποίες οι δύο είναι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι. Η εξίσωση των δύο φύλων, ωστόσο, απαιτεί πολύ μεγαλύτερο διάστημα προκειμένου να αποτελέσει μια αφομοιωμένη πραγματικότητα, πράγμα που φαίνεται και από σχετική αναφορά που δημοσιεύθηκε το Νοέμβριο του 2006, σύμφωνα με την οποία η Τουρκία σε δείγμα 115 χωρών καταλαμβάνει την 105^η θέση όσον αφορά στον σεβασμό της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η ΕΕ, επιδιώκοντας τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των δύο φύλων, επιβάλλει την προώθηση των σχετικών μεταρρυθμίσεων και την εφαρμογή ειδικής νομοθεσίας για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Ωστόσο, οι μεταρρυθμίσεις λειτούργησαν, κυρίως, προς όφελος των γυναικών των μεσαίων τάξεων και των κατοίκων των πόλεων αφήνοντας τις γυναίκες στην επαρχία αντιμέτωπες με τα ίδια προβλήματα. Σε σχετική πάντως έρευνα που αφορά ειδικά το εκπαιδευτικό σύστημα στην επαρχία αναφέρεται ότι με πρωτοβουλία των αρχών πολλοί γονείς πείστηκαν να επιτρέψουν στις κόρες τους να πάνε στο σχολείο. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι παρότι με την αύξηση της αστικοποίησης και τις διάφορες μεταρρυθμίσεις έχουμε μείωση του αναλφαβητισμού στις γυναίκες (το 1985 το 55% των γυναικών γνώριζε ανάγνωση και γραφή και το 2000 το 81%), το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών παραμένει μακριά από την εκπαίδευση ή απλά προχωρά μέχρι το δημοτικό, με τα στοιχεία να διαφέρουν σημαντικά στις αστικές και τις αγροτικές περιοχές.

Οικονομική κατάσταση ανδρών και γυναικών στην Τουρκία		
	Γυναίκες	Άνδρες
Εργαζόμενοι	12%	67%
Μη αμειβόμενοι εργάτες σε οικογενειακές επιχειρήσεις	8%	3%
Άνεργοι	3%	10%
Νοικοκυρά	69%	-
Συνταξιούχοι	4%	15%
Στην εκπαίδευση	1%	3%
Ασθενής/Ανάπηροι	2%	2%

Πηγή : TUIK, Quality of life survey, 2003

Η αναβάθμιση, ωστόσο, της θέσης των γυναικών στην Τουρκία θεωρείται, από αρκετούς αναλυτές, πως αποτέλεσε απλά το μέσο για την επίτευξη διαφόρων πολιτικών σκοπιμοτήτων, χαρακτηρίζοντας τη χειραφέτηση της κυρίως συμβολική και όχι ουσιαστική, από την στιγμή ιδίως που η κυριαρχία των ανδρών και οι ρόλοι που αυτοί διατηρούσαν δεν έχουν τεθεί υπό σημαντική αμφισβήτηση. Αυτό αποδεικνύεται και από τον παραπάνω αντιπροσωπευτικό πίνακα που δείχνει όχι μόνο το πολύ μικρό ποσοστό των εργαζόμενων γυναικών (12% έναντι 67% των ανδρών), αλλά και το μεγάλο ποσοστό των γυναικών που απασχολούνται στο σπίτι (69%). Σύμφωνα, επίσης, με τα στοιχεία της Turkstat για το καλοκαίρι του 2007, η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό της Τουρκίας ανέρχεται μόλις στο 26%, παρουσιάζοντας μάλιστα μείωση σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά της δεκαετίας του 1990. Οι κυριότερες αιτίες για αυτή την τάση είναι οι διακρίσεις λόγω φύλου, η ελλιπής εκπαίδευση και η «μαύρη εργασία», καθώς σύμφωνα με εκτιμήσεις το 66% των γυναικών εργάζεται, χωρίς να είναι δηλωμένο, αντιμετωπίζοντας, παράλληλα, προβλήματα άνισης μεταχείρισης ακόμη και στον επιχειρηματικό κόσμο.

Το πρόβλημα της θέσης των γυναικών στην τουρκική κοινωνία, παρά την όποια βελτίωση των τελευταίων χρόνων, παραμένει ιδιαίτερα έντονο, αναζητώντας την επίλυση του στη συνέχιση των σχετικών μεταρρυθμίσεων και στην εντατικοποίηση των κυβερνητικών προσπαθειών για την προώθηση του συνόλου των γυναικών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Η επένδυση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση του γυναικείου πληθυσμού, πέρα από τη συμβολή της στη βελτίωση της κοινωνικής θέσης των γυναικών, θα συντελέσει, σημαντικά, στη συμμετοχή τους στην έντονη αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας, αξιοποιώντας τις δεξιότητες τους και τα εργασιακά τους πλεονεκτήματα. Η ιδιαίτερως θετική συμβολή του συνδυασμού εκπαίδευσης και εργασιακών ικανοτήτων στην παραγωγική και αναπτυξιακή διαδικασία - μέσω της αξιοποίησης των ικανοτήτων και των πλεονεκτημάτων του συνολικού εργατικού δυναμικού μίας οικονομίας - αποτελούν σημαντικό κίνητρο για την έντονη δραστηριοποίηση της τουρκικής κυβέρνησης για την ουσιαστική εξίσωση της θέσης της γυναίκας στην «ανδροκρατούμενη» τουρκική κοινωνία.

Στο ίδιο πνεύμα κυμαίνονται και οι επισημάνσεις της πρόσφατης έκθεσης προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενταξιακή πορεία της χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία τονίζει την ανάγκη γενναίων αλλαγών σχετικά με τον πολιτικό έλεγχο του στρατού, τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, τη στάση απέναντι στη Δημοκρατία της Κύπρου, την ελευθερία λόγου και έκφρασης (βλ. το άρθρο 301 του ποινικού κώδικα περί «τουρκικότητας»), το δικαστικό σύστημα, τα δικαιώματα των παιδιών και των γυναικών, τα πολιτισμικά δικαιώματα και τα δικαιώματα των εμπορικών ενώσεων.

Η επανεκλογή της κυβέρνησης Ερντογάν και η υπόσχεση αυτής για συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, σε συνδυασμό με τις σχετικές πιέσεις από την ΕΕ, δημιουργούν τις προσδοκίες για σταδιακή βελτίωση της θέσης της γυναίκας στην Τουρκία αν και ο δρόμος προς την πλήρη ισότητα παραμένει επίπονος και μακρύς.

Βιβλιογραφία:

- “Sex and power in Turkey. Feminism, Islam and the Maturing of Turkish Democracy.”, European Stability Initiative, Berlin-Istanbul, 2 June 2007
- “First European Quality of Life Survey : Quality of life in Turkey”, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2007
- Sema Genel & Kerem Karaosmanoglu, “A New Islamic Individualism in Turkey : Headscarved Women in the City”, *Turkish Studies*, Vol. 7, No.3, 473-488, September 2006
- Gulen Elmas, “Women, urbanization and regional development in Southeast Anatolia : a case study for Turkey”, *Turkish Studies*, Vol.5, No.3, Autumn 2004, pp. 1-24
- Elif Gozdasoglu Kucukalioglu, “Turkey at the Crossroads : Women, Women’s Studies and The State”, Summer Institute-Istanbul-Bodrum Turkey, May 27-June 3, 2005
- “Women in the new parliament-Turkey”, European Stability Initiative, 2007

**Η Βασιλική Καραντζιά είναι διεθνολόγος και συνεργάτης του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής.*

8. Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών

Στο πλαίσιο της συνεχούς ενημέρωσης για όλα τα θέματα που άπτονται της πορείας της τουρκικής οικονομίας, η ερευνητική μονάδα του Εργαστηρίου, συγκεντρώνει και αξιολογεί τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις διεθνών οργανισμών, που αφορούν στις εξελίξεις της τουρκικής οικονομίας. Στη συνέχεια παρατίθενται συνοπτικές περιλήψεις των εκθέσεων και οι ηλεκτρονικές σελίδες στις οποίες βρίσκονται ολοκληρωμένες.

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)

IMF Mission Chief Set to Meet Turkey's New Economic Team (06.09.2007)

Η αποστολή του ΔΝΤ στην Τουρκία αποφάσισε να επισκεφθεί την Άγκυρα στις 12 Σεπτεμβρίου για να συναντήσει το νέο οικονομικό επιτελείο της χώρας.

Πηγή: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2007/pr07187.htm>

Transcript of a Press Briefing by Masood Ahmed, Director of External Relations Department (26.07.2007)

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης τύπου, ο Masood Ahmed, Διευθυντής του Τμήματος Εξωτερικών Σχέσεων του ΔΝΤ, απαντώντας σε ερώτηση για το εάν θα ήταν ωφέλιμη για την τουρκική οικονομία μία ενδεχόμενη πρωτοβουλία της Άγκυρας να τερματίσει τη συνεργασία της με το ΔΝΤ, δήλωσε πως αυτό αποτελεί ζήτημα το οποίο αφορά την τουρκική πλευρά, εξαιρώντας παράλληλα τη διμερή συνεργασία.

Πηγή: <http://www.imf.org/external/np/tr/2007/tr070726.htm>

Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)

Briefing note for OECD Health Data 2007: How Does Turkey Compare (18.07.2007)

Στηριζόμενος στην έκθεσή του για την υγεία που δημοσίευσε στις 18 Ιουλίου, ο ΟΟΣΑ προέβη σε μία συγκριτική ανάλυση μεταξύ της κατάστασης στην Τουρκία από τη μία μεριά και στα άλλα κράτη-μέλη από την άλλη όσον αφορά στον συγκεκριμένο κλάδο.

Πηγή: <http://www.oecd.org/dataoecd/46/5/38980477.pdf>

Παγκόσμια Οργανισμός Εμπορίου

Dispute Settlement: WTO issues panel report on Turkey — Rice dispute (21.09.2007)

Ο ΠΟΕ δημοσίευσε στις 21 Σεπτεμβρίου την έκθεση του αρμόδιου πάνελ για την εξέταση της νομιμότητας των τουρκικών μέτρων που επηρέαζαν τις εισαγωγές ρυζιού στη χώρα. Το πάνελ καλεί την Άγκυρα να αποσύρει όσα μέτρα έρχονται σε αντιπαράθεση με τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει ενώπιον του Οργανισμού.

Πηγή: http://www.wto.org/english/news_e/news07_e/334r_e.htm

